Book Reviews

- H.W. te Winkel, P. van Emst, Panorama der volken, deel III (Europa en Afrika). Roermond 1966. 491 blz., ill.
- John Beattie, D.G. Jongmans, Anthropologists in the field. Van Gorcum

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

P. VAN EMST (red.), *Panorama der Volken*, deel III
(Europa en Afrika). Roermond 1966. 491 blz., ill.
Prijs fl. 35,—.

In de serie *Panorama der Volken* is het derde deel gewijd aan Europa en Afrika. Door acht verschillende schrijvers, waarvan drie niet-Nederlands, wordt een beschrijving gegeven van de volken wonend in een der regiones, waarin het gebied is verdeeld. Deze regio is cultureel of taalkundig bepaald. Achtereenvolgens worden behandeld: Europa, Noord Afrika, Centrale en Oostelijke Soedan, West Afrika, Centraal Afrika, Oost Afrika, Ethiopië en Zuid Afrika. Om wellicht zeer geldige redenen ontbreekt een beschrijving van de volken van Egypte, Libye en Madagascar, maar de redenen worden niet genoemd. Het is derhalve onduidelijk of ze in de vorige delen reeds ter sprake zijn gekomen.

De combinatie Europa en Afrika is willekeurig en lijkt niet zeer gelukkig. In een wel uiterst gecomprimeerde vorm is in 130 bladzijden een opsomming gegeven van de verschillende volken die Europa bewonen, hun uiterlijke kenmerken, hun herkomst, karakteristieke gebruiken en klederdrachten, voor zover deze in stand zijn gebleven. De overige 350 bladzijden zijn gewijd aan de volken van Afrika. Hierop valt derhalve alle nadruk; er is gelegenheid om op allerlei culturele en andere bijzonderheden in te gaan.

In een serie als deze is de belangstelling voor de Afrikaanse volken zeker te begrijpen; zij vragen op een bijzondere wijze de aandacht, mede omdat door het betrekkelijke isolement ten aanzien van de moderne westerse cultuur hun situatie anders is dan die van de volken van Europa; over hen wordt daarom op een andere wijze geschreven. Het hoofdstuk over Europa wordt daardoor echter, ook al gaat het aan de andere vooraf, een aanhangsel. De plaatsruimte voor een diepergaande behandeling van de volken van Europa in hun samenhang en verscheidenheid en in een historisch perspectief heeft kennelijk ontbroken. Behandeling in een afzonderlijk deel had de voorkeur verdiend.

Niet alleen de onevenwichtige verdeling van de aandacht tussen Europa en Afrika valt op maar evenzeer de heterogeniteit van de bijdragen. De schrijvers zijn zeer vrij gelaten in de wijze van behandelen van hun onderwerp. Daardoor is er nogal wat verschil tussen de hoofdstukken. Sommige schrijvers hebben de nadruk gelegd op de cultureel-anthropologische aspecten. Het duidelijkst blijkt dit in de bijdrage van Prof. Mohr over de volken van de Centrale en Oostelijke Soedan. In andere hoofdstukken wordt een sociaal-geografisch beeld gegeven van het behandelde gebied, zoals de beschrijving van de volken van Noord Afrika van Dr. Jongmans. In nog weer een ander hoofdstuk is de behandeling van de stof zeer algemeen en wordt een cultureel-historisch beeld gegeven van land en volk; dit betreft vooral het hoofdstuk van Prof. Ullendorff over de bewoners van Ethiopië.

Met het verschil in wijze van behandeling hangt samen een onderscheid dat gemaakt kan worden in de leesbaarheid van de bijdragen. Er zijn hoofdstukken, die een overstelpende hoeveelheid namen geven van volksgroepen, die in een regio woonachtig zijn. Deze hoeveelheid houdt wellicht een volledige opsomming in van alle stammen, waarbij een korte aanduiding wordt gegeven van cultureel-anthropologische bijzonderheden, maar voor de meeste lezers zal een dergelijke beschrijving tamelijk dor en weinig overzichtelijk zijn. Het meest valt dit op in het hoofdstuk over de Soedan.

Andere bijdragen trachten een beeldende beschrijving te geven van de volken van de regio, niet alleen wat betreft cultureel-anthropologische aspecten, maar evenzeer wat betreft hun economische betekenis en de wijzigingen, die door de moderne westerse invloeden in de cultuur en levenswijze van de besproken volken hebben plaats gevonden. Het ligt voor de hand, dat bij een dergelijke behandeling van de stof geen volledigheid kan worden nagestreefd door het noemen van alle volksgroepen en het aanduiden van hun cultuur. Er wordt in deze hoofdstukken dan ook een keuze gedaan, hetzij wat betreft de volken, die worden beschreven, hetzij wat betreft het ingaan op de cultureel-anthropologische bijzonderheden. Het verst in de selectie gaat de bijdrage van Drs. Bayer over de bevolking van West Afrika. In dit hoofdstuk worden slechts drie volken, hun levensomstandigheden en ontwikkeling, ook in de moderne tijd, beschreven; de vele andere volksgroepen blijven onbeschreven en worden evenmin genoemd. Een andere methode volgt Prof. Vansina bij de behandeling van de volken van Centraal Afrika. Hij noemt de vele volksgroepen, die de regio bewonen, en geeft een globale beschrijving van de sociale structuur

en culturele bijzonderheden. Daarop volgt een meer gedetailleerde beschrijving van enkele volken, die als voorbeeld dienen voor de andere volken in het cultuurgebied.

De heterogeniteit van de wijze van behandeling doet de vraag rijzen voor wie het boek bedoeld is. Volgens de omslag is *Panorama der Volken* geen gids voor toeristen, evenmin uitsluitend bestemd voor de vakman. Het boek is doorspekt met cultureel-anthropologische terminologie, zodat het zich blijkbaar richt tot degenen, die zich op grond van hun studie met deze volken bezig houden. Er is evenwel een toenemend aantal mensen, dat op een andere wijze met landen en volken buiten Europa in aanraking komt. Zij zijn gedurende enige jaren in het buitenland werkzaam, meestal samen met en ten behoeve van de volken die daar wonen. Voor hen is het van groot belang kennis te nemen van de culturele achtergrond van deze volken. Hun interesse zal daarbij vooral uitgaan naar een beeldende beschrijving van de belangrijkste kenmerken van de volksgroepen en tevens van de problemen, die zich voordoen bij het binnen dringen van de moderne invloeden. Het merendeel van de hoofdstukken beantwoordt aan deze vraag, maar sommige zijn te veel opsommend om op dit punt te bevredigen.

Behalve het hoofdstuk over de volken van Europa nemen de bijdragen over Ethiopië en Zuid Afrika een bijzondere plaats in vanwege de situatie in deze landen, welke afwijkt van die in de overige delen van Afrika. Het hoofdstuk over Ethiopië is enkele jaren eerder geschreven dan de andere bijdragen, hetgeen in een dynamische tijd met de snelle staatsrechtelijke ontwikkelingen spoedig opvalt. Voorts gaat de bijdrage in op de oude cultuurgeschiedenis, de letterkunde, levensgewoonten, staatsinrichting e.d. Prof. Ullendorff van de universiteit van Londen toont zich een bewonderaar van de oude Ethiopische cultuur en traditie en daardoor wel eens te weinig kritisch ten aanzien van de huidige ontwikkeling. Een passage over het onderwijs zonder het grote aantal analfabeten te noemen en de aanduiding van de dynamiek, waarin de moderne tijd het land heeft gebracht, lijken niet geheel verantwoord.

De situatie in Zuid Afrika vereist een beschrijving van de daar levende volken, die anders is dan die der overige hoofdstukken. Terecht valt de aandacht vooral op de Afrikaanse volken, maar zij worden beschreven als deel van een smeltkroes van volken en culturen. De invloed van de christelijke godsdienst, de frequente botsingen met westerse immigranten en de samenwerking in landbouw en industrie met de westerse bevolkingsgroepen maken de moderne invloed sterker dan in andere delen

van Afrika. Hier komt daarom de recente ontwikkeling meer dan elders ter sprake.

De invloeden van moderne communicatiemiddelen, economische ontwikkeling, de trek naar de grote centra, welke het leven van de volken van Zuid Afrika kenmerken, zijn ook in de overige delen van Afrika aanwijsbaar. Zij worden echter slechts incidenteel behandeld. Ook hieruit blijkt de heterogeniteit in de wijze van behandeling van de stof. Door een sterkere binding van de verschillende schrijvers aan een bepaald patroon zou duidelijker naar voren zijn gekomen, dat de onderscheiden volksgroepen in eenzelfde overgangsfase leven, onderhevig zijn aan dezelfde invloeden van drang naar economische ontwikkeling, landelijk bestuur, urbanisatie enz. Langs deze weg zouden ook enkele diepere problemen, die de volken in de tegenwoordige tijd beroeren, in de bespreking zijn betrokken, hetgeen de waarde van de inhoud van het boek zou hebben verhoogd. Thans is hoofdzakelijk gekozen voor een beschrijving van de uiterlijke kenmerken, de materiële cultuur, de sociale structuur en de religieuze gedachten van verschillende volksgroepen. Deze is te globaal om voor de specialist op het gebied van de culturele anthropologie van veel belang te zijn en ze is voor de belangstellende niet-specialist in het algemeen te opsommend om hem een juist beeld te geven van de volken, waarmee hij hetzij uit interesse hetzij uit hoofde van zijn werk in aanraking komt.

Dit neemt niet weg, dat het derde deel van *Panorama der Volken* een goed overzicht geeft van de volksgroepen, die Europa en Afrika bewonen, en dat sommige medewerkers er zeker in zijn geslaagd een beeld op te roepen van de levenswijze van deze volken en van hun sociale en economische problemen. Dit beeld wordt verlevendigd door een keur van goede foto's, die het boek een zeer aantrekkelijk uiterlijk geven. Door middel van enige kaarten is getracht een geografische aanduiding te geven van het woongebied der volksgroepen. In een boek, waarin zoveel namen van volken voorkomen, is dit niet overbodig en zou enige uitbreiding van het aantal kaartjes een duidelijk begrip van de plaats waar de beschreven volken wonen nog hebben bevorderd.

H. W. TE WINKEL

Noot van de Redactie: *Panorama der Volken* deel I is gerecenseerd door een hoogleraar, en deel II door een student in de Culturele Anthropologie. Deel III wordt besproken door een recensent die geen professioneel Cultureel Anthropoloog is, maar ambtshalve nauwe contacten onderhoudt met de niet-westerse wereld, en i.h.b. met Afrika.

D. G. JONGMANS & P. C. W. GUTKIND (editors), *Anthropologists in the Field*. Van Gorcum & Comp. N.V., Assen 1967. 277 pp. Price fls. 32,50.

The need, much stressed in recent years, for some discussion by social anthropologists of the methods they use in carrying out their fieldwork is now being increasingly met in a number of publications, of which the present very useful volume is the latest. It contains a brief Introduction by the editors, ten chapters (four already published, two of them in Dutch and here translated) by various hands, and a long annotated bibliography.

As the editors remark, we generally have to take the fieldworker at his word, so, ideally, "he should inform us about all factors relevant to an evaluation of his work". But few if any anthropologists have ever attempted this (it would be hardly possible anyway), and only a small minority have even offered a systematic account of their methods of work and of the conditions under which they carried it out. As Professor den Hollander cynically but justly remarks in his introductory chapter, "the precariously small foundation on which the generalizations of many social reports are based would be a source of general amazement if it were known".

However only three of the contributors to the present volume are primarily concerned with their own fieldwork (a fourth is concerned with someone else's); most of them discuss, largely in general terms but with adequate illustration, various aspects and kinds of social anthropological field research, and the methodological and moral problems to which these give rise. But there is much of value in all of these discussions, as a brief summary of them may indicate.

In the first chapter A. N. J. den Hollander considers the difficulty of achieving objectivity in fieldwork, and he emphasises the large part played by the observer's attitudes, interests and values. In particular, he stresses the danger of undue reliance on a small number of informants and on insufficiently understood questionnaires, and he emphasises the "intuitive", literary quality of much social anthropology.

Chapter 2, by A. J. F. Köbben, is a frank and straightforward account of how the author did his fieldwork among the Bush Negroes of Surinam, illustrated by extracts from his diary. His method was participant observation, but he collected some quantitative data as well, and he sensibly discusses some of the difficulties involved in doing so. In the next chapter Professor Speckmann follows up this latter theme, and argues that there is a place for the judicious use of social survey techniques in the study of non-Western societies. He rightly stresses the need for the "exploratory field study" first, so that the investigator will know what he and his interviewees are talking about. As he says, this is not always easy. For the next contributor, Edmund Leach, this is the central task: "sociologists count things", he argues, social anthropologists understand them, especially that "wide range of social phenomena which are intrinsically inaccessible to statistical investigation

of any kind". He illustrates this thesis by a critical consideration of a socio-economic survey carried out in Ceylon in the 1950s, the conclusions of which were "fundamentally correct", not because of the quantitative methods used, but rather in spite of them, since both of the investigators were "by instinct first class *anthropologists*" (Leach's italics). He makes his point effectively, but anthropologists sometimes have to count things too, and they will do so more competently if they know how to count as well as what they are counting.

In Chapter 5 Professor de Josselin de Jong briefly illustrates from his own fieldwork in Malaya how the theoretical structures built up by the anthropologist for his own purposes (e.g. dual descent systems, asymmetrical connubium) may be hardly, or not at all, intelligible to the participants. It all depends on whether the anthropologist's "structure" reflects an ideal or value which is important to the people being studied. For the historian the matter is simpler, at least in theory, and in Chapter 6 Professor Vansina tells us how he went about collecting oral traditions among the Bakuba of the Congo. He is anthropologist as well as historian, and he brings home, with apt illustration, the need for a thorough grasp of both culture and language if oral texts are to be understood.

In the next chapter Dr G. K. Garbett advocates the "restudy" (that is, the re-examination of a previously studied community after the lapse of a period of time), as "a technique for the examination of processes of social change". Combined with the extended case method this will, he suggests, throw light not only on what has changed but on how it has changed. Dr Garbett is firmly on the side of quantification, appropriately employed, in order to avoid "impressionism".

Chapter 8 is the longest and perhaps the most useful in the book. In it Professor Gutkind discusses some of the methodological implications of the increasing concern of social anthropologists with urban studies in Africa. Following Mitchell, he argues that the "tribal" orientation of most social anthropologists has led them to assume that "urban-based societies were merely bastard and hybrid extensions of rural societies — tribesmen in town". This misconception has distracted attention from the study of urban communities as basically systems "in which there are innumerable overlapping sub-systems". The key concepts are situational analysis and social network; we are concerned with a variety of associations, rather than with the enduring and distinctive *groups* of classical social anthropology. The importance of preceding quantitative analysis by qualitative research is again stressed, very necessarily in this context. This essay should be compulsory reading for any social anthropologist contemplating urban research in Africa.

In Chapter 9 Professor Schoorl describes how, as a seconded administrative officer, he carried out an investigation among the Muyu of what is now West Irian. As he only had six months, did not speak the vernacular, and was known by all to be an administrator, there were naturally limitations to what he could achieve. But no doubt what he did discover was of use to his Government during the short time

remaining to it. Last comes Professor Barnes's well-known essay, "Some Ethical Problems in Modern Fieldwork", in which he considers some of the moral implications of the fact that the subject-matter of social anthropology is people. Such problems as the anthropologist's relations with local political and other authorities, his responsibility to deal honestly with his informants, and the propriety of publishing information confidentially given, are sensibly and sympathetically discussed.

The bibliography is useful, though not all of the annotations are equally informative. It does not pretend to exhaustiveness (that would be an impossible aim), but it certainly provides a representative sample of writing on fieldwork methods, which is all the compilers claim for it.

The editors have put together a fascinating book, and even if some of the authors are, sometimes, saying the same thing, by no means all of them are. Indeed one thing it shows is that even today social anthropology is by no means the same kind of pursuit for all its practitioners. Though I think that most would now agree that it is both an art and a science (in some senses of these — in this context — much over-worked terms), the degree to which it is seen as pre-eminently one or the other clearly reflects the interests and predilections of individual anthropologists. To count or not to count, for example, and if so, under what conditions, when, and how much; these are questions on the answers to which the contributors to this book are hardly unanimous. But perhaps such variety of approach is a strength rather than a weakness in a still developing subject. In any event, the book under review is a lively and readable addition to the growing body of literature on the theory and practice of anthropological fieldwork.

JOHN BEATTIE

DR. ANDREAS LOMMEL, *Primitieve Beschavingen*. Uitgeverij W. Gaade, Den Haag 1966. 172 blz. Prijs f 29,50.

Lommel's boek *Prehistoric and Primitive Man* is ongeveer gelijktijdig (1966) in Nederlandse vertaling verschenen onder de bovengenoemde titel als deel I in de serie Gaade's Wegwijzers door het rijk der kunst. Het is door en door een product van de Duitse ethnologie of liever, ethnohistorie. Het heeft geen zin de bezwaren tegen haar cultuur-begrip uit te meten. Daar staat in dit boek te veel tegenover. Zelden zag ik het beeld van historische reconstructie zo goed samengevat als hier geschied is in de 172 pagina's van dit boek, waarvan het grootste deel bovendien nog is ingenomen door illustraties. De gronden, waarop deze visie van de geschiedenis der mensheid berust, komen er op uitnemende

wijze in uit. Verschillende van de meest frappante stijlmotieven en hun verbreiding zijn er op knappe wijze in toegelicht. Het is, wat dit betreft, een boek uit één stuk. Het is bovendien adem-benemend knap geïllustreerd. Het plaatwerk gaat alle lof te boven. Een boek van deze prijs (bij intekening op de gehele serie f 23.—) is een bijzondere aanbeveling wel waard.

J. VAN BAAL

J. VAN BAAL, *Mensen in verandering. Ontstaan en groei van een nieuwe cultuur in ontwikkelingslanden*. Voor het Koninklijk Instituut voor de Tropen uitgegeven door N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam. MCMLXVII. (183 blz. plus 4 blz. verwijzingen).

Het vorig jaar als nr. 19 van de Floretreeks verschenen boek van Van Baal is geschreven niet voor "vakmensen", maar voor ontwikkelde mensen van allerlei gading. Toch ook weer lang niet voor iedereen. Het is in het bijzonder bestemd voor één bepaalde categorie, naar welke het slothoofdstuk heet: de brengers van verandering. Het is bovendien, zoals uit de inleiding blijkt, bedoeld als een meer persoonlijke benadering vanuit eigen overtuiging en ervaring.

Wie de schrijver kent en zijn eervolle en opmerkelijke loopbaan als bestuursambtenaar in het voormalige Nederlands-Indië, nog in het na-oorlogse Indonesië, in Nieuw-Guinea, bekroond door een vijfjarig gouverneurschap; de plaats, die hij zich als volkenkundige in de wetenschap heeft verworven, zal inzien, dat het de moeite waard is, van die overtuiging en ervaringen kennis te nemen.

Na de inleiding, heeft de schrijver zijn "boekje" (zie eerste zin) verdeeld in zeven hoofdstukken, waarvan "ras en cultuur" het eerste is. Eigenaardigheden van eenvoudiger culturen; cultuurverandering als totaal gebeuren; profetische en nationale bewegingen; problemen van jonge staten, vormen de onderwerpen der overige hoofdstukken. Het slothoofdstuk werd reeds genoemd.

Gezien deze opzet van het boek, is het nimmer het zoeken van de schrijver geweest over menselijke rassen, in het bijzonder over de indeling van het mensdom in rassen iets essentieel nieuws te berde te brengen, noch ook een standpunt te bepalen omtrent de wetenschappelijk best-verantwoorde indeling van de variëteiten der mensheid naar erfelijk-bepaalde lichamelijke kenmerken. De zeer betrekkelijke waarde van alle onderscheidingen in dit opzicht komt in weinige bladzijden duidelijk naar voren; de (voorshands) onbeantwoorbare vraag naar het verband tussen "ras" en erfelijke begaafdheid eveneens. Hier is uiteraard intellectuele begaafdheid bedoeld. "Wezenlijke gelijkheid in begaafdheid van de rassen" aan te nemen, blijft inderdaad de enig-raadzame werkhypothese. Met dit al blijft het sociale probleem gesteld,

zolang en overal waar "de neiging rasverschillen te hanteren als symbolen van sociale groepen" (pag. 12) brede en diepgaande maatschappelijke, politieke, juridische consequenties heeft.

Het verdere vertoog in dit hoofdstuk — van erfelijke kenmerken naar niet-erfelijke levensuitingen — loopt uit op een bondig gemotiveerde definitie van het begrip cultuur. Waarvan het voor de schrijver belangrijkste is, dat het element verandering er in is opgenomen.

In het hoofdstuk over eenvoudige culturen en in de volgende komt de schrijver meer en meer tot zijn persoonlijke benadering. Typering der eenvoudige culturen, gekenmerkt door grote beperktheid en eenvoudigheid der bestaansmiddelen, armoede aan goederen, overwegende betekenis van verwantschappelijke verhoudingen, brengt de schrijver o.m. tot een korte bespreking van het geschenk en de geschenkenruil. Hier vinden wij één van de kernmotieven van het boekje als de schrijver zegt "Het vermogen van het geschenk om te vernederen, is universeel Het is deze kwalijke eigenschap van het geschenk, die internationale hulp tot zulk een moeilijke zaak maakt". Een uitspraak, die in breder kringen bekend en onderschreven zou dienen te zijn, dan ze thans is. Als wij nu de korte kenschets: *mentaliteit en religie* voorbijgaan, menen wij in de verhandeling over *zaken en personen* een ander kernmotief van het boekje te onderkennen in de nadruk, die valt op de leertijd van het kind, dat in de westerse cultuurlanden een wereld om zich vindt, waarin de *dingen* belangrijk zijn, maar in menige niet-westerse cultuur opgroeit in "een wereld van *persoon*-achtige machten". Waarmee de schrijver in verband brengt het vaak weinig doorgrondbare veld der persoonlijke loyaliteiten, zo opmerkelijk ook in het politieke wel en wee van nieuwe staten.

Het grote probleem van cultuurverandering en cultuurovername (acculturatie) wordt in het derde hoofdstuk behandeld. Verandering is een normaal cultuurverschijnsel, zo is het gekozen standpunt. Wij zouden alles wat daarin betoogd wordt, willen onderschrijven en menen toch, dat één belangrijk punt ten onrechte geen nadrukkelijke aandacht heeft gehad. Het uitgangspunt is, objectief gezien, ongetwijfeld juist, maar een sociologische vraag is wel in hoeverre in het waardensysteem van de dragers van deze of gene cultuur het begrip verandering als legitiem is aanvaard, zoals in de westerse wereld. Dat was blijkbaar niet het geval in het China, waarover de schrijver op blz. 61 handelt. Aanvaarding daarvan was o.i. wel voorbereid in het Indonesië van voor 1940, vooral door de Maleise en Maleis-Chinese pers. Enige moeilijkheid hebben wij ook met het begrip "totale situatie", al menen wij niet, er iets beters, een meer kenmerkende term voor in de plaats te kunnen stellen, vooral ook, omdat ook wij *nolens volens* van een geliefde, zo redelijk lijkende theorie afstand hebben moeten nemen. Wij zijn in een nieuwe tijd geworpen en wie meent, anders dan de schrijver, voor deze wereldomvattende storm van veranderingen in de "niet-westerse" wereld gemakkelijk rationele verklaringen te kunnen voordragen, die zij hiermede tevreden. (Men leze overigens pag. 90 e.v.)

Sociaal gezien, is één der belangrijkste gevolgen van de koloniale

situatie het wegnemen van het initiatief der bevolking, constateert de schrijver. Dat initiatief is, althans in beginsel, bijna allerwegen hersteld, maar het probleem der cultuurverandering is gebleven (pag. 68). Het is o.i. groter geworden, en wordt bewust in bredere lagen. En juist in dit verband gezien, hebben wij ons afgevraagd of de ommezwaai, welke zowel Van Baal als Groves maakten, er niet één geweest is, die door specifieke Nieuw-Guinese omstandigheden moet zijn veroorzaakt. "Die ommezwaai betekende" zo zegt de schrijver op pagina 66, "dat wij het ideaal van het voortbouwen op het oude hadden laten varen voor de veel simpeler opgave alleen het nieuwe te brengen". Dit kan voor Nieuw-Guinea juist geweest zijn; we nemen dit op gezag van de schrijver aan. Maar het is de vraag, of de "totale situatie" dat voor de andere "geëlektriseerde" werelddelen ook leert.

Misschien kan men zijn twijfel op dit punt zo uitdrukken: wat voor een nagenoeg bezitsloze cultuur (in letterlijke en overdrachtelijke zin uiterst arm) geldt, zal daarom nog niet opgaan in landen van hogere, rijkere eigen cultuur. Anders gezegd, wie al heel wat bagage bij zich heeft, of meent te hebben, laat zich niet zo gemakkelijk nieuwe lasten opleggen. Kunnen wij hierop ook Romeins' theorie van de "remmende voorsprong" toepassen?

Uiteraard is het niet de taak van de recensent op alle hoofdstukken of onderdelen van hoofdstukken commentaar te leveren. Misschien is het evenwel van belang te wijzen op de hantering (in zijn beschouwingen over profetische en nationalistische bewegingen) van het begrippenpaar paternalisme/filialisme; plaatselijke wereld tegenover ruimere wereld: dit laatste een geschenk aan talrijke niet-westerse gemeenschappen uit het koloniale tijdvak. Een van des schrijvers conclusies is, dat de profetische beweging bij de oude, de nationale bij de nieuwe tijd behoort (pag. 100). Wij weten niet, of, in onze veelvormige wereld, dit algemeen zou opgaan. Het hangt al te zeer af van de groep bij welke deze of gene beweging zich voordoet, zoals lezing van Stephen Fuchs' studie, een kortelings verschenen werk: *Rebellious prophets, a study of Messianic movements in Indian religions*, aantoot. Zo niet van alle tijden, dan zijn ze toch van vele tijden, ook van de tijd van het *moderne* India. Wat Indonesië aangaat, had de schrijver, die Lombok kent, ook de daar, althans tot in de jaren dertig, nu en dan onder de Sasaks optredende *datu-datuan* bewegingen kunnen noemen (vergelijk pag. 88 e.v.). Maar misschien had hij zijn redenen om dit niet te doen.

Wat de schrijver zegt over het samenvallen van de grenzen der nieuwe en nieuwste staten met de koloniale grenzen (pag. 97 e.v.) met de "onder de koloniale status nieuw verworven wereld", is een verschijnsel, dat niet alleen veel vragen oproept, maar ook herinnert aan de bekende strijdvraag: schept de natie haar staat, of vormt de staat de natie? Ortega y Gasset heeft met kracht, zij het voor het Europa van voor 1940, het laatste betoogd¹ en de na-oorlogse buiten-europese

¹) La rebelión de las masas, 30ª edición, pp. 223 e.v.

staatsvormingen schijnen hem, voorshands, volkomen gelijk te geven. Het is evenwel nog te vroeg, om te oordelen.

Sommige door de schrijver gehanteerde begrippen zijn ons niet duidelijk geworden. Zo het reeds eerder genoemde: de totale situatie, een niet nader omschreven term. Wat de kansen voor de democratie aangaat in de niet-westerse wereld (India daargelaten) die slaan wij zeker niet hoger aan dan de auteur (zie zijn hoofdstuk "de jonge staat"). Er zijn talrijke één-partij-stelsels en militocratieën verschenen. Het is enigszins raadselachtig, wat de, door de schrijver als een soort positieve winst daarvan, zo gewaardeerde tolerantie (pag. 105) feitelijk voorstelt. Te meer, omdat hij er aan toevoegt, dat tolerantie eeuwenlang een Westeuropees ideaal is geweest (godsdienstige tolerantie?) en verband hield met het klassieke ideaal der moderatie. (Waarvan wij niet veel begrijpen — het enige, wat ons nog in 't hoofd zit, is de moderatie jegens ketters van de 16e eeuwse landvoogdes Margaretha, moderatie, die het volk al gauw mooderatie zou zijn gaan noemen). De in hoofdstuk V verwerkte problemen der jonge staten — macht, gezag, economie, sparen, arbeid — (ook dit een betoog, waarbij persoonlijke herinneringen en waarnemingen betrokken worden), verdienen veel aandacht. Het kernpunt bij dit alles blijft, dat de *mensen* moeten veranderen, en niet alleen omstandigheden, technieken en gewoonten — en wel in een bepaalde richting. En dan is er nog de school en haar inwerking, vooral in die zeer eenvoudige kulturen, waarin zij een volslagen vreemd element is; die kennis en "ontwikkeling" verschaft, waarmee men feitelijk nog niet omgaat, zoals het behoort; waarmee men feitelijk nog niet veel doen kan ("onaanwendbare kennis" een probleem, reeds duidelijk voelbaar in menige hoek van de vooroorlogse koloniale imperia). Wij hebben kennis genomen, ook van de persoonlijke waarnemingen van de auteur, o.a. in Afrika opgedaan. Het meest heeft ons getroffen de opmerking op pag. 154 over onderwijs in de plantkunde: "Voor het papoea-kind is de natuur vijand nummer één". Het merkwaardige feit, dat velen, die lezen en schrijven hebben geleerd, dit later weer verleren, omdat in hun taal niets geschreven wordt, was mij b.v. van het vooroorlogse Lombok (het Sasaks) bekend.

"De motivering van de technische hulp" waarvan, aan de westerse zijde, de motieven "ons zelf duister zijn"; maar wij zijn westerlingen en "de wereld lokt ons, zoals zij ons vanaf de 16e eeuw gelokt heeft", is zeker niet het minst interessante hoofdstuk, getuigend van persoonlijke visie. Hier komt zeker het duidelijkst uit, voor wie dit werkje geschreven is — nl. voor hen, die brengers van verandering willen zijn. Ons aansluitend aan de door de schrijver gelanceerde uitleg van de gelijkenis van de zaaier — waarmee het boek in feite eindigt, afgezien van het naschrift over het gedrag — spreken wij de hoop uit, dat er van het uitgestrooide goede zaad ook menige korrel in goede aarde moge vallen.

J. PRINS

A. N. J. DEN HOLLANDER, O. D. VAN DEN MUIJZENBERG,
J. D. SPECKMANN en W. F. WERTHEIM, *De plurale samen-
leving; begrip zonder toekomst?* J. A. Boom en Zn.,
Meppel 1966. 121 pp. Prijs fl. 5,90.

Wanneer de funktie van een titel is: het aangeven van de kern in een verhandeling, dan is het vreemd dat uit de vier voordrachten van dit boekwerkje juist diegene de rij moet openen, waarin het begrip plurale samenleving niet blijkt te zijn toegepast, t.w.: de bijdrage van Den Hollander. Betekent zulks nu dat het begrip plurale samenleving zonder toekomst is, zoals de ondertitel suggereert? Dit blijkt niet zonder meer uit de overige bijdragen. De onduidelijkheid waarvoor de lezer wordt gezet, komt omdat hij, na het Ten Geleide, met deze eerste bijdrage niet goed weet waar deze in het algemeen congresstema (SOCI - 1964) moet worden geplaatst. Was de volgorde in het boekje zo geweest, dat eerst de methodologische uiteenzetting over het begrip plurale samenleving van Van den Muijzenberg aan de andere bijdragen was voorafgegaan, dan had de lezer met begripkennis gewapend de exploraties van Den Hollander over het Zuiden van de Verenigde Staten kunnen thuis brengen. Zo ook het betoog van Speckmann over Suriname, en Wertheim over Zuidoost-Azië. Dit Zuiden van de Verenigde Staten is namelijk geen plurale samenleving. Den Hollander toont het bij herhaling aan maar verwerkt het begrip nergens. Voor hem zou het begrip ook „niets tot verheldering” hebben bijgedragen (51); aldus zijn rechtvaardiging. Toch ben ik van mening dat een ontkenning voor dit Zuiden van evenveel waarde is als een bevestiging. Het doel van het congres was immers, een doordenking van wat een plurale samenleving is. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat Den Hollander skeptisch tegenover het gebruik van dit begrip in de sociologie staat. Speckmann is van mening dat: „... het begrip... theoretisch nog aan een beginpunt staat” (67). Wertheim zoekt de waarde in een vertaling in konflikttermen. Van den Muijzenberg houdt een beperkte toepassing voor mogelijk.

Met uitzondering van de eerste inleider voeren de schrijvers in kritische beschouwingen verdere onderzoeksmogelijkheden aan. Zo stelt Van den Muijzenberg dat een generaliserend gebruik van de term (die samenleving is pluraal) niet houdbaar is. Op deze manier schenkt men alleen aandacht aan de aspecten van gescheidenheid, terwijl eveneens aandacht aan de aspecten van eenheid moet worden geschonken. Zijn eindkonklusie is, dat hoogstens het begrip plurale samenleving gehan-

teerd kan worden om verscheidenheidsaspecten in een samenleving aan te geven; zoals b.v. het bestaan van pluraliteit in verwantschaps-instituten (90). Speckmann generaliseert wel voor de Surinaamse samenleving, zij het met nuances: „De ontwikkeling van de Surinaamse maatschappij leert ons hoe in de tijd de mate van pluraliteit steeds aan wijzigingen onderhevig is geweest” (64). Ook hij beklemtoont de overeenkomsten tussen de verschillende etnische groepen en wijst op processen van assimilatie. Speckmanns konklusie is een voorstel verder onderzoek te richten op overeenkomsten. Hij stelt voor om met behulp van het door Gordon ontwikkelde model van integratieniveaus tot een typologie van plurale samenlevingen te komen: van meer naar minder pluraal. Hiermee zou dan tevens een maat zijn gegeven om de eenheid van de betrokken etnische groepen aan te geven (65-67). Ik ontkom niet aan de indruk dat deze aandacht voor integratie samenhangt met de specifieke problematiek van Speckmanns onderzoekgebied. Bezwaarlijk acht ik een benadrukken van overeenkomsten, zodat de verschillen uit het oog worden verloren. De terminologie van de vier Gordoniaanse fazen van integratie bevestigt dit: tolerance level, the good group relations level, community integration level, pluralistic-integration level (65, 66). Met andere woorden: interactie en kommunikatie nemen toe. Een gevaar van deze werkwijze is, dat men zich op weg begeeft naar de konstruktie (re-konstruktie) van een maatschappij, gekenmerkt door evenwicht, door harmonie.

Wertheim geeft aan dat de sociologie in zijn voorstelling van de harmonieuze samenleving geen realiteit heeft gegeven. Den Hollander toont dit in zijn analyse over de samenleving van blank en zwart in het Zuiden van de Verenigde Staten, wanneer hij de opvattingen van beide groeperingen beschrijft. Ik ben daarom van mening dat het voorstel van Speckmann eenzijdig is. Om tot operationalisering van het begrip plurale samenleving te komen, dienen naast overeenkomstige factoren ook remmende factoren, die kontakten tegengaan, binnen het fokus van de onderzoeker te blijven. Bovendien moet een onderzoeker zich bewust zijn dat het Gordon-model te simplistisch is. Wertheim levert hier een interessante stelling voor: waar kulturele verschillen afnemen, groeien economische spanningen (voor Java en Malaya is dit aangegeven). Wertheim memoreert Suriname met name om de konflikten tussen Hindostanen en Creolen, en de geringe spanningen tussen Javanen en Creolen, te adstrueren.

In aansluiting op wat Van den Muijzenberg hierover opmerkt, zou ik tenslotte willen zeggen dat het m.i. de voorkeur verdient eerst een

samenleving op zijn verscheidenheids- en eenheidsaspecten te bestuderen, in hoeverre zulk een samenleving pluraal genoemd kan worden. En, eerst daarna, mits analoog onderzoek voor andere samenlevingen werd verricht, tot klassificering van deze samenlevingen te komen op basis van hun plurale karakter. De ideeën van Wertheim over het kontrapunt in de samenlevingen kunnen, in operationele vorm verwerkt, een der voornaamste richtlijnen bij dit onderzoek zijn.

C. BAKS

JAN DE VRIES, *The Study of Religion, a Historical Approach*, translated with an introduction by Kees W. Bolle. Harcourt, Brace and World, Inc., New York 1967. XXIII + 231 pp. Price \$ 2.95.

This is in the main an excellent introduction to the study of history of religions, although it is marred somewhat by the anti-rationalistic bias of the author that too often intrudes, often in a tiresome manner. So for instance on p. 11 when he says that "Lucretius' materialism had best be passed over in silence out of piety towards the great poet"; remarks of this kind are all right in a polemic essay but misplaced in a serious introduction for students. As a matter of fact, the development of the science of religion has suffered severely from the fact that most scholars have used this discipline either to attack or to defend religion (illustrious examples are Frazer, Freud and Lévy-Bruhl on one side, and Söderblom, Rudolf Otto and Van der Leeuw on the other). However, the translator has added an excellent introduction to the American edition of this book in which most of the serious points of criticism which can be raised against it have been discussed. This leaves the reviewer with little to do, unless he wants to make out a case in defence of his own bias, or unless he keeps to points of detail. The question may be asked why among the 18th century exponents of the discipline the interesting figure of Meiners is not mentioned at all. A serious omission in our own century is Heinrich Frick, an important scholar whose light has been dimmed by the seductive display of lights by Rudolf Otto and Van der Leeuw, but who may very well be rediscovered as one of the leading scholars in this field in the first half of our century. Freud receives such cavalier treatment that one is tempted to explain this by the author's political antecedents. On the other hand one sorely misses any condemnation of the way in which the study of religion degenerated in Nazi Germany. Some points that deserve a full discussion can only be mentioned here. The reader misses a critical evaluation of the theory of culture circles, an important hypothesis, but open to much adverse criticism. The treatment of magic and religion as two

opposites, in accordance with the traditional conceptions, is one of the constructs of comparative religion that, until now, has only engendered confusion and that is overdue for a thorough revision. The translation is excellent. Read on p. 21 'fourteenth century' for 'fourth century'; on p. 44, the sixth line from the bottom read 'must not come to it' for 'must come to it'. Apart from a few small errors like these the translation cannot be praised too highly. On p. 198 'Inca empires' should probably read 'Aztec empires' but, if this is correct, it is a mistake made by the author. Is it chance or poetic justice that three of the author's 'bêtes noires', Voltaire, Darwin and Freud, grace the cover?

TH. P. VAN BAAREN

C. STANILAND WAKE, *The Development of Marriage and Kinship*. Classics in Anthropology. University of Chicago Press. Chicago, 1967 (Eerste Uitg. 1899). XLVI (Inleiding R. Needham). 510 pp., Index. Price \$ 12.50.

Het is zowel met het hierbovengenoemde boek als ook met de auteur zelf een merkwaardig geval. Geboren in 1835 in Engeland overleed de schrijver in 1910 in de Verenigde Staten, waar hij vanaf 1890 had gewoond. Jurist van professie, zoals zovele antropologen uit de negentiende eeuw, publiceerde hij regelmatig van 1863 tot 1907, zoals uit de bibliografie van zijn werk,¹ die door Needham aan het hierbovengenoemde werk (2e druk) over de "Ontwikkeling van het Huwelijk en de Verwantschap" werd toegevoegd, blijkt.

Wake vervulde als bestuurslid van antropologische verenigingen en als redacteur van antropologische tijdschriften een niet onaanzienlijke rol. Zo was hij de eerste directeur van het Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.

Ondanks dit alles meent Needham, dat "The Development of Marriage and Kinship" (1899) zelfs tijdens het leven van de auteur "almost totally unknown" was. Bij zijn overlijden² werd, voorzover Needham kon vinden, alleen in de "American Anthropologist" van 1910 een In Memoriam aan hem gewijd.³ Een portret of andere afbeelding is niet te vinden.

Vreemd blijft het, dat Wake de indruk maakt zo weinig de aandacht getrokken te hebben. Uit genoemd In Memoriam neemt Needham

¹ Aan de door Needham samengestelde bibliografie van Wake ontbreekt het artikel "Unity or Plurality of Humankind", dat in 1910 in de "American Antiquarian" verscheen.

² "in lonely poverty" schrijft Needham, zonder dat het duidelijk wordt, waaraan hij dit ontleent.

³ Een andere korte levensbeschrijving vond ik merkwaardigerwijs in: Who Was Who in America, Vol. I (1897-1942), 1943.

(p. viii) de volgende zinsneden over: "He was a "man of unusually retiring and unassuming character" who "rarely figured conspicuously in public", hetgeen als een verklaring voor Wake's onbekendheid zou kunnen worden aangevoerd, omdat ook in de wetenschapsbeoefening het zich-laten-gelden iemand nu eenmaal een grote naam bezorgen kan. Needham (p. xii) citeert ook het tweede gedeelte van de laatste zin van de herdenking in de "American Anthropologist", waarin echter een geheel ander beeld van Wake gegeven wordt: "... but he was well known and greatly esteemed and respected by a large circle of neighbors and friends."

Wake's boek over de ontwikkeling van huwelijk en verwantschap verscheen 78 jaar geleden en beleeft nu in de serie "Classics in Anthropology" een tweede druk. Needham laat daaraan een interessante inleiding voorafgaan. Intussen zit hij wel enigszins met het geval, omdat het werk moeilijk een "classic" genoemd kan worden, zoals hij zelf uitdrukkelijk constateert. Een "classic" definieert hij (p. v) als een werk van een algemeen erkende verdienste, dat bij het verschijnen en daarna een duidelijk merkbare invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de wetenschap, waartoe het wilde bijdragen.

Van Wake's werk kan dit zeker niet gezegd worden. Het tegendeel is eerder het geval. Vanaf het verschijnen tot ook nu is het bij vakgenoten vrijwel geheel onopgemerkt gebleven. "In the common acceptance of the word, therefore", schrijft Needham (p. vii), "the present volume clearly is not a classic. It will be argued, nevertheless, that it is a work of classical merits, and it is on this count that it has been thought worth the labor of revival."

Het is mij bepaald niet duidelijk, hoe een boek, dat naar de definitie geen klassiek werk is, niettemin "classical merits" kan hebben. Deze verdiensten zijn klaarblijkelijk toch niet opgemerkt. Men vraagt zich dan ook af, of de hergeboorte, waarvan sprake is, bereikt zal worden door het boek een onveranderde herdruk te doen beleven.

Ik moet ronduit bekennen, dat de eerste druk van het boek in mijn kast stond, maar dat ik het niet wist. Ik heb er blijkbaar nooit behoefte aan gehad het te lezen. Nu door de vraag de nieuwe druk te recenseren ben ik het werk "grondig gaan doorbladeren", en dat zeer tot mijn genoegen. Wake voert een discussie met de groten van zijn tijd: Morgan, McLennan, Bachofen, Lubbock, enz. en kritiseert hun theorieën. Het gaat over promiscuïteit, groepshuwelijk, polyandrie, polygynie, afstammingsregels, het roofhuwelijk, enz. Wat de "classics" te vertellen hebben, wordt door hem bestreden, maar wat hij daar zelf tegenover stelt, is tegenwoordig voor de sociaal-antropologen al evenmin aanvaardbaar, wat echter niet wil zeggen, dat het lezen van deze oude hypothesen niet interessant kan zijn.

Het meest leesbare gedeelte in de nieuwe uitgave van Wake's boek blijft m.i. de inleiding van Needham. Het is een lange inleiding, maar naar mijn gevoel zou zijn inleiding nog aan belang hebben gewonnen, wanneer hij deze als een afzonderlijk artikel zou hebben gepubliceerd, waarin hij dan op de tegenstelling tussen Wake en de andere negen-

tiende eeuwse antropologen uitvoeriger zou hebben kunnen ingaan.

De zorg, die Needham aan de noten heeft besteed, verdient eveneens lof. In de eerste druk wordt er nogal slordig mee omgesprongen en de aanvullingen van de inleider maken Wake's boek bruikbaar. Het zal hem heel wat tijd hebben gekost.

De geringe aandacht, die Wake voor het hier besproken boek ondervond, is m.i. beter te verklaren uit het feit, dat het eerst verscheen, toen de belangstelling voor de evolutionistische theorieën, die het ontstaan en de verscheidenheid van het maatschappelijk leven heten te verklaren, aan het tanen was. De evolutionistische fantasieën met groot aplomb voorgedragen konden gemakkelijk worden weersproken en door andere worden vervangen.

Toen Wake zijn boek schreef, waren de "classics" al lang te voren verschenen en hadden sinds lang aan kritiek blootgestaan. Bachofen's "Das Mutterrecht" verscheen 28 jaar eerder, Morgan publiceerde 18 jaar tevoren zijn "Systems of Consanguinity and Affinity", terwijl McLennan zijn "Primitive Marriage" in 1865 het licht deed zien. Lubbock, Tylor en Maine waren ongeveer uit dezelfde tijd.

Wake was eenvoudig te laat; zozeer te laat, dat vele van zijn collega's zich niet langer interesseerden voor de vraag, of Wake dan wel de door hem weersproken theorieënbouwers gelijk hadden. De feiten, waarop de evolutionisten zich beroepen, zijn — men weet dat nu — niet meer dan illustraties van wat naar hun opvattingen de loop van de ontwikkeling was geweest. Het is een geschiedschrijving, die meer op gissingen dan op "feiten" berust en daarom wordt afgewezen.

Toch zal, schrijft Needham (p. xvi en xvii), geen wetenschap het zonder gissingen, dan wel hypothesen, kunnen doen. Het is daarom bepaald ten onrechte, meent hij, dat de "conjectural history" door Radcliffe-Brown zo volstrekt wordt afgewezen. "We still suffer", zegt Needham (p. xvi en xvii), "in this regard from the stunting effects of Radcliffe-Brown's sterile scientism and his castigations of 'conjectural history'. Yet what a folly it would be to blockade the mind, or to prune the exploratory tendrils of even the most weedlike growths of speculative thought. It is difficult enough to think at all, let alone think imaginatively, without subjecting the intellect to a ukase which would blight any conjecture."

Het is m.i. wel een bijzonder grove opmerking tegenover Radcliffe-Brown, wiens belangrijkste geschriften, naar de definitie van Needham, in ieder geval wél tot de "classics in anthropology" gerekend moeten worden. Zijn afwijzing van de "conjectural history" moge voor Needham niet meer aanvaardbaar zijn, het blijft echter een feit, dat Wake's gissingen van dien aard waren, dat zij tot deze afwijzing alle aanleiding gaven. Hoe zeer bepaalde theorieën van Radcliffe-Brown nu verouderd mogen zijn, zij gaven in hun tijd in tegenstelling tot Wake's theorieën over huwelijk en verwantschap wél de stimulans tot een nieuwe aanpak.

H. TH. FISCHER

ARNOLD VAN GENNEP, *The semi-scholars*; translated from the French and edited with an introduction by Rodney Needham. Routledge & Kegan Paul, London 1967. XXIII + 71 pp. Price £ 1/1/-.

Het is bijzonder toe te juichen dat Dr. Needham door zijn Engelse vertaling van het enigszins in vergetelheid geraakte "Les Demi-Savants" (1911) het een ruim publiek mogelijk gemaakt heeft opnieuw kennis te nemen van een ander en verrassend facet van het werk van de beroemde Franse etnoloog Arnold van Gennep.

Deze satirische short stories waarin de pseudo-wetenschap aan de kaak wordt gesteld en waarin naar men mag aannemen ook bepaalde academische tijdgenoten van Van Gennep op de korrel worden genomen, hebben naar de vertaler terecht opmerkt, weinig aan actualiteit ingeboet.

Niet alle tien schetsen, ieder aan een bepaalde tak van wetenschap gewijd, treffen ons na meer dan een halve eeuw nog als even geestig. Naar mijn smaak is de zevende, getiteld MACL: the complete epigraphy het meest geslaagd, maar ook de persiflage op de linguïstiek (de tweede) bevat veel dat nog op hedendaagse situaties binnen deze wetenschap kan slaan.

De uitgave, voorzien van een alleraardigste foto van Van Gennep, is bijzonder verzorgd, zoals men mag verwachten van Dr. Needham, de Engelse sociaal antropoloog die zich reeds zoveel verdiensten verworven heeft, zowel door zijn waarlijk internationale oriëntering als door zijn vertaalactiviteit, ook ten bate van ons Instituut. Zijn uitstekende inleiding vormt een welkome bijdrage tot betere kennis van deze merkwaardige Franse figuur, die buiten het officiële academische bestel levend in betrekkelijk isolement in het plaatsje Bourg-la-Reine ten zuiden van Parijs, tot op hoge leeftijd vruchtbaar wetenschappelijk werkzaam is geweest.

E. M. UHLENBECK

H. VAN DEN BERG, *Structuren van hulpverlening*. Van Gorcum, Assen 1968. 34 blz. (Openbare Les bij aanvaarding van het lectoraat in de sociologie van het maatschappelijk werk in de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam). Prijs fl. 2,25.

De medicijnman-magier-priester — aldus Van den Berg — is de voorloper van de moderne, professionele hulpverlener. Deze drie-eenheid gaat 'exorcistisch' te werk en fungeert 'als middelaar tussen de (goede) goden en de lijdende mensheid' (p. 6). Deze voorstelling van zaken is hopelijk niet bedoeld als generalisatie van cultureel-antropologisch veldwerk terzake, maar meer als (dichterlijk vrije) aanzet tot een boeiend betoog.

Werd vroeger de *hulpverlener* gezien als reddende engel, later wordt de *hulpbehoevende* (het 'hulpsubject' in de terminologie van de auteur) zelf als bron van regeneratieve krachten aangemerkt. Momenteel is er dan een tendentie om zowel helper als geholpene vooral te zien als exponenten van sociaal-culturele systemen. Bijgevolg stelt men noch in de hulpverlener, noch in de hulpbehoevende zijn betrouwen, maar richt zich op de verandering van het *sociaal bestel*.

Deze ontwikkeling brengt ook mee dat men in kringen van het maatschappelijk werk zich meer gaat interesseren voor de politicologie en volgens de auteur meer moet gaan interesseren voor de organisatie-sociologie. Een éézijdige oriëntatie van het maatschappelijk werk op bepaalde wetenschappen vindt Van den Berg evenwel onvruchtbaar en hij wijst dan ook het terrein van de sociale arbeid aan als studie-object voor *alle* sociale wetenschappen. (In dit verband is sprake van 'sub-faciliteiten' binnen de faculteit der sociale wetenschappen! Drukfout? Of is aan de VU de integratie al zover gevorderd dat men subfaculteiten nog slechts ziet als dienstverlenende instanties voor het geheel?)

In de rest van zijn les behandelt Van den Berg een aantal professionele problemen welke deze huidige nadruk op sociaal-politieke actie meebrengt en geeft hij een origineel staaltje van 'intersysteem analyse' weg. In dit laatste kader komen verschillende typen van relaties (federatie, coalitie e.d.) tussen maatschappelijk-werkorganisaties aan de orde, en voorwaarden waaronder deze samenwerkingsvormen gedijen. Ook wordt bijv. aandacht besteed aan veranderingsstrategieën en aan de repercussies op het maatschappelijk werk van ontwikkelingen elders in de samenleving.

In het laatste gedeelte van dit werkje is Van den Berg m.i. eigenlijk niet zozeer als academisch socioloog aan het woord, maar veeleer als een organisatiekundige die de (organisatie)sociologie dienstbaar maakt aan een organisatorische c.q. maatschappelijke *veranderingsleer*. Om die reden is het werk relevant niet slechts voor mensen in het maatschappelijk opbouwwerk, maar ook voor westerse en niet-westerse sociologen en allen die zich bezighouden met ontwikkelingsproblemen.

C. J. LAMMERS

G. GAUTHIER-LAROCHE, *L'évolution de la maison rurale laurentienne*. Les Presses de l'Université Laval. Quebec, 1967. 54 p., 12 pentekeningen. Prijs: \$ 4.75.

Naast het vele en vaak zeer goede dat in de laatste jaren in Nederland en in het buitenland is verschenen op het gebied van het (boeren)huis-onderzoek valt dit werkje van Gauthier-Larouche geheel uit de toon. Zowel door de onpraktische manier van uitgeven als door tekst en tekeningen. De 54 pagina's zijn zowat voor de helft (min of meer) met

tekst bedrukte blaadjes grijs carton, bijeengehouden door een plastic veer in de rug; de tekeningen zijn zo gevouwen dat men bij het doorbladeren niets te zien krijgt. De tekeningen zelf zijn niet meer dan summieri schetsjes van landelijke woningen uit de omgeving van Quebec, het gebied van de Sint-Laurens-rivier in Canada, waarvan de architectuur drie periodes beslaat: de eerste van ca. 1636-1860, de tweede tot ca. 1945, de derde de huidige. In de loop van de eerste periode heeft zich de bouwtrant ontwikkeld, waarvan de schrijver-tenaar (docent in de aardrijkskunde) de voornaamste voorbeelden afbeeldt en — even summier — bespreekt. Belangrijk daarbij acht hij vooral het bij de winterse situaties aangepaste zadeldak met topgevels. De plattegrond, aansluitend bij de wisseling der jaargetijden, “ne pose pas de difficultés particulières”. Er is dan ook geen enkele plattegrond in het boekje te vinden, hetgeen al heel ongebruikelijk en ongewenst is.

De landelijke architectuur van de St.-Laurens biedt “malgré sa courte histoire, une leçon complète d'architecture et de géographie”, waarvan de houtbouw uit de eerste periode “le monolithisme de l'éthique rurale” vertegenwoordigt. Het zijn nogal grote woorden en ook de titel spiegelt heel wat meer en heel wat anders voor dan dit vreemde boekje te bieden heeft.

A. J. BERNET KEMPERS

S. M. LIPSET and A. SOLARI (Eds.), *Elites in Latin America*. Oxford Univ. Press, New York 1967, xii en 531 pp.; geb. \$ 9,50, ingen. \$ 2,95.

Als er tien Noord- en Zuidamerikaanse sociologen bijéén komen, is het resultaat tegenwoordig een ‘reader’ over Latijnsamerikaanse vraagstukken, met minstens één glansnaam in de redactie, het geheel gefinancierd door een Noordamerikaanse foundation. Het aantal van dit soort publikaties is moeilijk meer bij te houden, de vraag er naar — in Noord-Amerika — groot, de kwaliteit uiteraard zeer wisselend.

Deel I van dit boek heet ‘Economic Development and the Business Classes’ en begint met een lang artikel van Lipset over ‘Values, Education and Entrepreneurship’ dat voortreffelijk is waar hij door schrandere vergelijkingen — het Zuiden der Ver. Staten met Latijns Amerika, Engels met Frans Canada — de onderlinge verhouding van structuren en waardesystemen tracht door te lichten, en waar hij betoogt dat Parsonianse variabelen elkaar niet wederkerig uitsluiten, en in bepaalde mengverhoudingen de economische groei niet hoeven te remmen; waar Lipset, op lager abstractie-niveau, de resultaten van door anderen verricht sociologisch onderzoek — bv. t.a.v. het effect der Mexicaanse revolutie — in zijn theoretisch betoog wil inpassen, lijkt zijn critische zin af te zwakken.

Verder omvat Deel I een artikel van Ratinoff waarin veronderstellingen over samenstelling en betekenis der sociale middengroepen worden verzameld, en een kort maar inspirerend stuk over de industriële élite van de jonge Braziliaan Fernando Cardoso.

Deel II van het werk heet 'Functional Elites' en bevat zoals te verwachten bijdragen over politieke, militaire, religieuze, culturele, arbeiders- en boerenélites. De methodische zwakte van dit boek komt hier naar voren. Het begrip 'élite' — in het voorwoord door de redacteuren omschreven als 'those positions in society which are at the summits of key social structures' (vii) — is vaag en het concreet onderzoek op dit terrein schaars, zodat het niet verbaast van twee auteurs (Vallier over religieuze, Landsberger over arbeidsélite) duidelijk te vernemen, dat ze zich meer met de specifieke structuren zullen gaan bezighouden dan met de hoogste posities daarin (190 en 257), terwijl verscheidene andere medewerkers in feite hetzelfde blijken te doen. Een enkeling, zoals Quijano Obregón, omschrijft zijn te behandelen groep (de 'peasants') bovendien zó ruim dat de gehele rurale onderlaag erin gevangen wordt (335). Een misschien nog ernstiger bezwaar is dat de onderlinge krachtsverhouding van al deze 'élites' niet aan bod komt, noch kan komen, omdat uiteraard iedere zinnige veralgemening moet vastlopen op de grote structurele verscheidenheid der Latijns-amerikaanse maatschappijen. Dit gevaar van onverantwoorde veralgemening, vaak gebaseerd op onhoudbare, want door geen concreet sociaal(-historisch) onderzoek gesteunde vooronderstellingen, is trouwens ook in verschillende artikelen terug te vinden; het maakt met name het lezen van R. E. Scott's stuk over de politieke élite tot een irritante bezigheid. Slechts indien de saillante trekken van de te bespreken élite per definitie algemeen in het gehele cultuurgebied voorkomen, kan in kort bestek een bewonderenswaardige diepgang worden bereikt, zoals in Bonilla's 'Cultural Elites'. Waar de verscheidenheid zich opdringt, is men aangewezen op uitvoerige, zgn. analytische beschrijving, met veel giswerk en veel wensen tot nader onderzoek (bv. Horowitz over de militairen).

Een zestal artikelen over hoger en middelbaar onderwijs, verdeeld over Deel III en IV van dit boek zorgen — niet zozeer wegens hun inhoud, als wel door het schemerig ineenlopen van hun onderwerpen — voor een nachtkaaars-effect.

Samenvattend: een boek met nuttige informatie over een aantal Latijnsamerikaanse sociale groepen en vraagstukken, beide niet steeds helder omljnd, en zonder veel aandacht voor de onderlinge samenhang eerder bijéengebracht dan geredigeerd, waarin niettemin een enkele auteur overtuigend boven het niveau van de belezen compilator weet uit te stijgen.

H. HOETINK

PETER I. ROSE, *The Subject is Race: Traditional Ideologies and the Teaching of Race Relations*. Oxford University Press, New York, 1968. 181 p., \$4.95.

De tweede helft van dit boekje vermeldt de uitkomsten van een enquête, in 1965/66 in de Ver. Staten onder alle universiteiten en 'colleges' gehouden, naar de verbreiding, frequentie en inhoud van het onderwijs met betrekking tot het rassenvraagstuk.

Sedert de jaren kort na de Eerste Wereldoorlog, toen aan de Universiteit van Chicago door toedoen van Robert E. Park de eerste colleges in raciale relaties werden ingevoerd — waaraan ook de namen van Wirth, Redfield, Blumer en Hughes verbonden raakten —, heeft om voor de hand liggende redenen het onderwijs en onderzoek in deze materie een grote vlucht genomen. Voor wat het onderwijs betreft, lijkt het echter vooral om een kwantitatieve groei te gaan: opvallend is immers dat op vele van de zo talrijke 'colleges' van beperkte allure het onderwijs nog steeds is geïnspireerd op methodiek en inhoud van het werk van Park *cs.*, een voorbeeld derhalve van 'gesunkenes Kulturgut' in het wetenschappelijk onderwijs. Ook in ander opzicht trekt eenvormigheid de aandacht: een klein dozijn publikaties vormt het arsenaaltje van 'textbooks' waaruit vrijwel elke docent een keuze maakt. Een derde kenmerk is de bijna exclusieve aandacht voor het eigen, Noordamerikaanse milieu; vergelijking in ruimte en tijd is schaars, en daardoor ook de aandacht voor theorievorming. Een belemmerende factor voor onderwijs — en onderzoek — waarop de schrijver met enige nadruk wijst, is tenslotte die der 'limits of conscience': het delicate en emotioneel-geladen onderwerp der raciale betrekkingen raakt in zijn behandeling gemakkelijk in het kielzog van morele verontwaardiging en navenante verblinding, waardoor primitieve tweedelingen in 'good guys' en 'bad guys' zich al gauw onder de oppervlaktestroming van het imponerend vakjargon kunnen verschuilen. De zich in deze en andere factoren openbarende uniformiteit in het onderwijs is bepaald frappanter dan de ook, zij het moeilijker, aantoonbare verschillen der enquête-antwoorden naar regio, type onderwijsinstelling, enzovoort.

De eerste helft van Rose's boek geeft een beknopt overzicht van de geschiedenis der theorieën omtrent raciale betrekkingen, uitmondend in die der Noordamerikaanse sociale wetenschappen in de laatste halve eeuw. De verschillende benaderingen in deze laatste periode — van darwinistisch beïnvloede aandacht voor biologische factoren via interesse voor de lokale sociale structuren als verklaring voor 'afwijkende' denken en gedragswijzen, tot aan de huidige wat wijdere belangstelling voor 'inter-group relations' — worden summier maar bevattelijk besproken.

Waar de schrijver zich daarentegen op wat vreemder terrein waagt — als bij een vluchtige aanduiding van Weber's ideaaltipe — zou men hem voor zijn bestwil een nog grotere beperking toewensen. Het is jammer dat met name in dit eerste deel van het boekje, blijkbaar in haast en als een toegift geschreven, nogal wat verschrijvingen voorkomen,

die niet aan de zetter geweten kunnen worden. Aandacht verdient dit werk dan ook vooral als — schaarse — proeve van 'doorlichting' van een stuk onderwijsstof en zijn overdracht.

H. HOETINK

ALFRED MÉTRAUX, *Religions et Magies Indiennes d'Amérique du Sud*. Éditions Gallimard, Bibliothèque des Sciences Humaines, Paris 1967. 290 pp., Prix 25 F.

Het idee dat de schrijver naar zijn zeggen bewogen heeft etnograaf te worden is het verleden openleggen, de huidige situatie analyseren, om de herinnering aan en het beeld van deze weinig omvangrijke culturen te bewaren. Veertig jaar gepassioneerde studie van inheemse beschavingen waren het resultaat.

Deze bundel bevat een aantal opstellen, gedurende dertig jaren verschenen in diverse antropologische en sociologische tijdschriften. Enkele zijn door de auteur zelf herschreven en "terminologisch" verjongd, andere zijn door zijn leerlingen onveranderd toegevoegd.

Het centrale thema van deze essays heeft betrekking op de magisch-religieuze systemen van indiaanse stammen verspreid over heel het Zuid-Amerikaanse continent. Speciale aandacht krijgt de sjamaan: zijn positie in de sociale structuur van de stam wordt uitvoerig geanalyseerd, zijn rol in de messianistische bewegingen gedetailleerd beschreven. De titel van deze bundel is dan ook lichtelijk misleidend.

Verskillende opstellen tonen de specifieke methode door de auteur toegepast bij het verzamelen en analyseren van zijn materiaal. Op boeiende wijze combineert hij de studie van historische bronnen met indringende analyses van het materiaal, dat hij zelf in het veld heeft verzameld. Een uitstekend voorbeeld hiervan is de analyse en interpretatie van messianistische bewegingen in het Tupí-Guaranígebied en in de hooglanden van de Andes. Zijn visie op deze bewegingen wijkt niet essentieel af van die van R. Bastide en C. Lévi-Strauss, die deze steeds terugkerende fenomenen verklaren uit het prae-columbiaanse socio-culturele kader, dat onder de destructieve invloed van de Spaans-Portugese kolonisatie komt te verkeren. De rol van de sjamaan, reeds in dit verband op de voorgrond geschoven, wordt in drie volgende essays nog eens aan een nadere analyse onderworpen.

Op basis van enkele rapporten over de persoon en functie van de sjamaan in de socio-culturele structuur van stammen in Guyana, de Gran Chaco en Chili komt Metraux tot de conclusie dat het sjamanisme over heel het continent opvallend veel overeenkomst vertoont. Hier treedt de zwakke zijde van het betoog van de auteur aan de dag: zijn conclusies zijn gebaseerd op zeer specifieke rapporten van een enkele stam in de drie gebieden, terwijl hij toegeeft geen dan wel vage informatie te bezitten over andere stammen in dezelfde gebieden. Het materiaal door hem verzameld toont zoveel unieke aspecten, speciaal

waar het de Araucanen betreft, dat meer informatie en nadere analyse gewenst is.

Een essay over religieuze feesten als een belemmering voor economische groei maar als een bijdrage tot de cohesie van de gemeenschap, doet te midden van de vorige essays wat schraal aan. Zo ook een opstel over het religieuze syncretisme van een stam op het Boliviaans berg-plateau: dit komt niet uit boven een wat magere inventarisatie en descriptie. De beide aspecten van Metraux's wetenschappelijke techniek manifesteren zich duidelijk in de minutieuze analyse van oude rapporten omtrent de antropofagie van de Tupinamba enerzijds en in de gesprekken met Pedro en Kedoc over hun religieuze denkbeelden anderszijds. Bij het lezen van dit laatste essay realiseert men zich hoe uniek de kwaliteit van Metraux als fieldworker geweest moet zijn.

Een opvallend en zeer helder geschreven artikel is dat over de zelfmoord onder de Mataco van de Gran Chaco, een daad uitgelegd als gerechtvaardigde agressie tegen de gemeenschap.

Resumerend: deze bundel bevat een schat aan informatie over de religieuze en maatschappelijke structuren van de indiaanse wereld van Zuid-Amerika. Men kan betreuren dat Metraux niet de kans heeft gehad ook de door zijn leerlingen toegevoegde essays te "verjongen" en tenslotte al deze discrete gegevens te verwerken tot een geïntegreerd geheel. Dit posthume werk — Metraux stief in 1963 — toont de auteur in twee aspecten van zijn onderzoekingen: de synthese van verspreide informatie, fragmentarisch overgeleverd vanaf de zestiende eeuw, en de indringende bestudering ter plaatse van nog bestaande inheemse gemeenschappen.

G. OUDE ENGBERINK

RAYMOND FIRTH, *The Work of the Gods in Tikopia*.
LSE Monographs on Social Anthropology, No. 1 and 2.
Univ. of London, The Athlone Press. London, 1967.
490 pp., 8 plates, 15 figures. Price £ 2/17/6.

The republication of Raymond Firth's extraordinarily detailed and coherent description of a Polynesian ritual cycle is a happy occasion for anthropology. Long out of print, *The Work of the Gods in Tikopia* can be of immense value both to ethnographers of Oceania and to those who would theorize about the form, the content, the meaning of events which occur in that loosely defined domain of culture known as 'ritual'.

This second edition, though justified by the quality of the original, has also been improved and even 'up-dated' from Firth's second and third field trips to Tikopia (1952 and 1966). The 1939 original has been shorn of much of the Tikopian textual material. The diagrams have been placed on pages facing the descriptions of the rituals with which they are concerned, and postscripts have been added to many chapters in which additional comments fill in the few lacunae resulting

from Firth's original field work in 1928-29. More interestingly, an epilogue has been added in which the final disappearance of the pagan rites is historically recounted and briefly discussed.

There is also a new introduction in which Firth presents a few generalizations about ritual and then offers some critiques which the Tikopia data provide for other theories, especially by Durkheim and Leach. To begin with, Firth views the spirit concepts on which the rituals are based as 'ultimately part of human attempts to envisage modes of order and mobilize support in the world around...' (p. 7). Furthermore, 'the character of these beliefs and associated rites can be correlated in a broad way with some significant features of the local society.' (p. 7). The two features which he stresses throughout the study are economic activities and the maintenance and enhancement of statuses. A fuller analysis of the relations among the gods and between gods and men awaits publication under the title *Rank and Religion in Tikopia*. Firth does offer the comment, however, that Tikopia ritual can be seen to differentiate groups and define their relations with one another as well as to maintain individual statuses.

Another theme brought up in the introduction and carried throughout much of the study is the flexibility of the texts of incantations and sometimes even the patterns of nonverbal behavior (e.g. pp. 105, 118). In Firth's view this flexibility has often been overlooked by theorists, and both Durkheim and Leach come in for mild taps on the shoulder. A discussion of the *anea pariki*, the first fruits rites of fishing, emphasizes the presence of both positive and negative attitudes in the same ritual. This, Firth argues, reinforces 'the trend towards the destruction of the classical dichotomies.' (p. 19). Durkheim's positive/piacular is intended. It might be noted in this context, however, that seaward seems to correspond to the sacred in Tikopia classifications (cf. *We the Tikopia*, pp. 76-82), and that the gods are apparently more directly involved in the fate of a canoe at sea than in that of a gardener in his fields (*Work of the Gods*, p. 103). Perhaps for this reason the anxiety is high in the fishing celebrations. One dichotomy crosses another.

In noting that Leach's concept of ritual as a means of making explicit the social structure is 'fully borne out' by the Tikopia material, Firth adds the suggestion that certain 'critical acts' will provide the best material for analysis. Some acts may be more fruitfully understood as personal expression than as social communication (p. 21-22). This suggestion is especially interesting in view of Leach's own expansion of his original thought in the second edition of *Political Systems of Highland Burma* in which he writes that 'we can very usefully think of "ritual" as an aspect of all behaviour, namely the communicative aspect' (1964: xiv). It is evident in both critiques and throughout the introduction that Firth would like his descriptions to yield generalizations with greater empirical precision than those which are so dependent on abstractions (see also p. 5).

The main part of the study, reproduced almost exactly as the original, consists of a detailed description of the two annual sequences of rites

known to the Tikopia as 'The work of the Gods'. Except for a minor flaw on pp. 95-96 where it is not clear exactly what is taking place at *Tai* and what at *Uta* (two ritual sites), and an absence of precise dates for the beginning and end of the separate trade winds and monsoon sequences, the book contains little that does not stand out as lucid and often beautiful prose description of the manner in which the Tikopia interact with their gods.

On the interpretive side, the emphasis is perhaps too often laid on the function which rituals serve in integrating the society, especially by linking the chiefs. The theme touched on in *History and Traditions of Tikopia* crops up once again: Tafua clan maintains a curious historical pre-eminence over Kafika, though the latter now rank highest in ritual. Tensions have grown somewhat since Tafua broke off to become Christian (shortly before the first field study). Thus, whatever its integrative benefits, ritual can also become a setting for conflicts arising from other domains of culture.

But despite any minor criticisms, one must surely count this study among the great contributions to anthropology. In addition to its fullness of detail and coherence of presentation, *The Work of the Gods in Tikopia* contains some of the best in anthropological writing. There is the beautiful and exciting description of the race to the yam gardens before sunup in order to plant the first tubers just 'as the sky was brightening before the dawn.' (pp. 180-190). There is the lyrical portrayal of the *fu tapu* dances (p. 354).

But perhaps the high point comes in chapter seven. Herein is found the 'Proclamation at Rarokoka', a public address given during the period separating the planting and temple recarpeting rites from the dance sequences of the monsoon cycle. Spelling out the duties of commoners to chiefs, young to old, bachelors to unmarried men, and of all the people to one another, this striking *fono* and the sensitive analysis which accompanies it could well be given as assigned reading along with other classics to beginning students of anthropology.

The new edition ends with a brief epilogue in which the abandonment of the Tikopia rites is discussed. A curious feature of this abandonment was the decision by the Ariki Taumako to make of one of the temples a museum. In this temple he placed some of the sacred adzes for which such important roles had been relegated in the events which Firth describes in earlier pages from earlier times. Unusual behavior for 'primitives'. But perhaps such historical and cultural sensitivity among the Tikopia should not surprise us. After all, a great anthropologist has worked among them.

Peabody Museum, Harvard University.

R. FRANKE

W. K. FRASER-TYTTLER, *Afghanistan. A study of political developments in Central and Southern Asia*, 3rd edition, revised by M. C. Gillett. Oxford University Press, London 1967, pp. xvi, 362, 4 maps, 7 plates, 4 appendices, index and bibliography. Price 45/—.

Sir W. K. Fraser-Tytler's *Afghanistan* was first published in 1950; and it at once joined that small and select group of standard works about the Afghan kingdom. As a history it was briefer, but probably better and certainly more up to date, than Sir Percy Sykes' two volume *The History of Afghanistan* which was published in 1940. By 1950, moreover, Sykes' book had long been out of print. Fraser-Tytler's account was the only general history of Afghanistan that one could buy, in the English language, outside the second hand bookshops. This has in effect remained the situation ever since.

Sir Kerr Fraser-Tytler had a long career in the service of the Government of India; and for most of his official life he was concerned in one way or another with the relations between British India and Afghanistan. His final post, which he relinquished in 1941, was that of British Minister in Kabul. His *Afghanistan*, therefore, contains the fruits of unique personal experience with a region which in 1950 was still but rarely visited by outsiders and which retained something of the aura of a land of mystery and danger. The book, of course, was not without its faults. It devoted far too little space to the earlier phases of Afghan history, and it tended to concentrate on those aspects of modern Afghan political development which would naturally interest an official of the Foreign Department of the Government of India. Some 60 pages, in fact, cover all of Afghan history up to the middle of the 18th century, and about 240 pages take the story from 1747 to 1948, the date at which the first edition stopped. In a second edition, published in 1953, an additional chapter gave some coverage of that period between 1948 and 1952 which saw the first stages of the Pakhtunistan dispute between the Kabul authorities and the new power on the North-West Frontier, Pakistan.

Oxford University Press have now brought out a third edition of *Afghanistan*. The task of revision was wisely entrusted to Sir M. C. Gillett, British Ambassador in Kabul from 1957 to 1963, and a man with a Central Asian experience which rivalled that of the late Sir Kerr Fraser-Tytler. Sir Michael Gillett has added a short chapter dealing with the dramatic events of 1953 to 1964 which brought Afghanistan at last across the threshold of modern nationhood. He has made a few small corrections, in the shape of notes, to the first chapters dealing with early Afghan history, a subject in which Sir Michael Gillett took a keen interest while serving in Kabul. Finally, he has included a few more titles in the bibliography. Otherwise, the third edition of *Afghanistan* is substantially the same as the first edition of 1950. On the whole Sir Michael Gillett is to be congratulated for his decision to leave well enough alone. A major revision, involving

massive additions to the early chapters, would probably be far less satisfactory than the writing of a completely new book, a task to which one may sincerely hope Sir Michael Gillett will now devote himself; because he alone, it seems probable, could produce an adequate replacement for Sir Kerr Fraser-Tytler's standard work.

University of Leeds.

ALASTAIR LAMB

ALASTAIR LAMB, *Asian Frontiers. Studies in a Continuing Problem*. Pall Mall Press. London (1968).

Dit is een merkwaardig boek, o.m. wegens het onderwerp, dat zowel belangrijk is ter verduidelijking van het verleden, als nuttig voor een blik op de toekomst. De inhoud geeft meer dan de titel belooft, daar niet alleen de grenzen ter sprake komen, doch ook de idealen, waarvan ze de verwezenlijking pogen te zijn, en de harde politiek, die ze ten slotte vastlegde. Zo komt bijkans de gehele geschiedenis van Azië terloops ter sprake.

Zeer verhelderend werkt het onderscheid tussen "boundary" en "frontier", die beide in het woordenboek door ons *grens* — in feite een Slavisch woord — vertaald worden. Het eerste is een scherpe, één-dimensionale lijn, vaak kenbaar gemaakt door grenspalen, wapenborden en dgl. Het tweede is twee-dimensionaal, een marke, zouden onze Germaanse voorouders zeggen, terwijl wij spreken van invloedssfeer, bufferstaat, protectoraat enz. De oude tijd kende dit soort grenzen het vaakst, de nieuwe streeft meer naar strakke, belijnde begrenzingen.

Daar komen dan nog de verwikkelingen bij, opgeroepen door recente grenzen, die in de koloniale periode getrokken of uitgestippeld werden, waarbij meer met de moederlandse dan met de lokale belangen werd rekening gehouden. Zo krijgen we wat meer begrip voor China's aanspraken op alle z.g. verloren gebieden en dus meer oog voor de daar vervaardigde kaarten van "nationale schande", waarop alle vazalstaten als onmisbare delen van het oude, maar ook van het nieuwe China staan ingeschetst.

De leerzame "Conclusions and Prospects" aan het slot geven natuurlijk alle gelegenheid om over het Vietnam-probleem het een en ander op te merken.

Jammer, dat de schrijver Indonesië nauwelijks ter sprake brengt. Daar had hij het onderscheid tussen "boundaries" en "frontiers" wel heel duidelijk kunnen demonstreren.

Ook voor de nog doorwerkende "koloniale" grenzen geeft Indonesië prachtige voorbeelden: de scheiding tussen de Maleiers van Malaka en die van Sumatra; de grenslijn over de waterscheiding tussen Brits-Borneo en het vroegere Nederlandsch-Indië; de lijn, getrokken langs een lineaal, dwars over Nieuw-Guinea enz.

Schetskaartjes vergemakkelijken de lectuur van dit nuttige boek en een goed register maakt het tot een bruikbaar naslagwerk.

H. J. DE GRAAF

IAN CUNNISON, *Baggara Arabs. Power and the Lineage in a Sudanese Nomad Tribe*. Clarendon Press: Oxford University Press, 1966. Pp. xiv, 233. 6 plates, 3 maps, text figures. Price £ 2.10.0.

Those who have followed Professor Cunnison's occasional publications on the Humr over the last years must all have been looking forward to the larger, definitive presentation of his material. Here is an anthropological subject of a most attractive kind — a flourishing traditional cattle-nomad group, representative of the Baggara Arabs of the little-known savannah belt of the Sudan — entrusted to the hands of an experienced and perceptive social anthropologist. These high expectations are largely met. "Baggara Arabs" gives a detailed picture of the social organization of this group, with special reference to political life, and provides rich material on most aspects of Baggara life.

The monograph is based on two years' fieldwork among the Humr, and was subsequently written while the author chaired the Department of Anthropology at the University of Khartoum. Both by the investigator's inclination and by force of circumstances the field material is overwhelmingly based on direct observation and participation, assuring intimacy and depth of understanding of the distinctive life in the tents and shifting camps of the thorny scrub forests of Southwestern Kordofan.

The quality of the fieldwork on which the study is based is apparent throughout the text. We are provided with a balanced résumé of the ecology and migration pattern of the group (Ch. 2). The importance of cattle, in the economy and to the people themselves, is explored, and the connection between ownership of cattle and local influence is demonstrated (Ch. 3 and 4). The organization of activities in camps, the composition of local camps, and the structure of lineage segments are given in vivid detail (Ch. 5) and the patterns of marriage are related to this (Ch. 6). A discussion of the formal features of the lineage system (Ch. 7) is juxtaposed to a discussion of Humr ideas about power (Ch. 8), leading to an extended analysis of the present political system (Ch. 9-11), and concluding with a commentary on the connection between the agnatic segmentary model and the overt political facts (Ch. 12).

This is a careful study, in both senses of the word. It is careful in its presentation of material, in its meticulous discussion and documented illustration of even quite minor and peripheral features. It is also careful in its analysis and generalization, perhaps to the point of lacking the desired boldness in interpretation. Cunnison, trained in the structural analysis of lineage systems, found himself working among a people who speak of their lineages as their dogmatic mode of organization. Yet he discovered that much political activity and organization is discrepant with this dogmatic mode. Wealth and the management of economic affairs, and not lineage seniority, provide the platform for political prominence in camp. Wider alignments are not based on such immediately economic factors — but neither do they spring from an automatic lineage solidarity. The complex facts of political organization

are given in the description — but the analysis is to some extent trapped in a lineage framework. Rather than analysing descent group obligations as just one more set of obligations, or rights, that constrain and further the political behaviour of actors, Cunnison seems to continue to regard agnatic relations as by their nature a separate system of relations, of a different order from others, and therefore accept a lineage model as a general representation, albeit an inadequate one, of the Humr political system. Furthermore, in a dogmatic mode which I believe derives from British social anthropology rather than from the Baggara, he sees the political aspect of a lineage system as basically acephalous, and seems to suggest that many of the empirical departures from the dogmatic mode in Humr society have been caused by an administrative policy in indirect rule through appointed chiefs, formally made responsible for lineage segments. But previous generations of Baggara also had chiefs, and there is nothing to indicate that political inequality and the concentration of authority were less pronounced in pre-administration times when warfare flourished and slavery was extensively practiced. The political relevance of descent groups, and thus the Baggara lineage system, must then as now have reflected these social facts; and one sees indications that the dogmatic importance of the lineage mode of organization must have been enhanced, rather than reduced, by modern administrative policy; but Cunnison's structuralist viewpoint prevents him from analysing how and why such changes have taken place.

Regardless of these issues of interpretation, however, I should make it quite clear that the monograph under review provides us with what we had most hoped for: a rich, sound and authoritative description of the Baggara which adds this people to the short list of well-documented societies in Africa.

FREDRIK BARTH

GOODY, JACK, *The social organization of the Lo Wüli*. Second edition. Published for the International African Institute by Oxford University Press, London 1967. 123 pp. Price £ 1/1/-.

Dit boek is het resultaat van veldwerk dat de schrijver in 1952 en 1953 verrichtte in NW. Ghana. De eerste druk is van 1956. De herdruk is langs fotografische weg tot stand gebracht zodat, behoudens een enkele drukfout die met inkt verbeterd werd, de tekst ongewijzigd is gebleven. De literatuurlijst is echter bijgewerkt en er is een voorwoord bij de tweede druk aan toegevoegd. Omdat dit het nieuwe element in deze uitgave is en bovendien enkele interessante punten bevat wil ik daar de meeste aandacht aan besteden. Goody richt zich in dit voorwoord allereerst tot Leach, die hem n.a.v. de eerste druk heeft verweten dat de verschillen tussen de door hem beschreven nederzettingen Birifu en Tom zouden berusten op tegenstrijdigheden in

Goody's veldwerknooties. De schrijver betoogt dat er geen sprake is van vergissingen of verkeerde waarnemingen, maar dat de verschillen tussen beide nederzettingen even reëel zijn als die tussen de door Leach beschreven Kachin en Lakher. De vergelijking tussen bepaalde variaties binnen een gemeenschap biedt, zo zegt hij, de beste gelegenheid om op het gebied van de vergelijkende sociologie vorderingen te maken. Inderdaad biedt zulk een vergelijking de mogelijkheid om aan de eis dat de niet in de vergelijking betrokken factoren gelijk moeten zijn te voldoen. Nadeel is echter dat een dergelijke vergelijking meestal tot één geval beperkt moet blijven.

Goody distancieert zich van zijn in de eerste druk ingenomen standpunt dat het mogelijk zou zijn vanuit het heden de politieke structuur van de voor-koloniale tijd te reconstrueren. Hij verwijt zichzelf en andere antropologen te weinig rekening te hebben gehouden met de gevolgen van het koloniale bewind. Zij reconstrueren politieke systemen uit een niet gespecificeerd verleden. Het gevaar hiervan is, zo zegt de schrijver, niet alleen dat een onjuist beeld van die systemen zou ontstaan, maar bovendien dat, in een poging om de gehele maatschappij te schetsen, "the anthropologist often tries to marry present kinship to dead politics". Het politieke systeem wordt gereconstrueerd aan de hand van uitspraken van oude mannen, die in aantal snel afnemen.

Het zo ontstane beeld is meestal vertekend door:

1. onvoldoende nadruk op eenmalige gebeurtenissen,
2. onvoldoende nadruk op pijnlijke ervaringen als oorlog en slavernij,
3. onvoldoende nadruk op externe verhoudingen in vergelijking met interne,
4. de tendentie te veel nadruk te leggen op de sociale en culturele eenheid van sommige groeperingen.

Goody is niet van mening dat zulk een reconstructie onmogelijk zou zijn. Hij houdt een pleidooi voor het gebruik van historische bronnen bij de reconstructie van het politieke verleden. Er zijn, zo zegt hij, veel meer geschreven bronnen dan de antropologen vermoeden. Vooral over gecentraliseerde rijken als de Nupe, Haussa, Kachin en Zulu zou in Europese archieven en Arabische manuscripten veel te vinden zijn.

Tot zover het voorwoord. De monografie zelf is een nauwgezette beschrijving van een groep die zelf geen stamnaam kent, maar die door Goody Lo Wiili genoemd wordt in navolging van de Lo Wiili zelf, die deze naam gebruiken om zich te onderscheiden van de Dagaa Wiili. De etnografische data zijn aanleiding tot een boeiende bespreking van verwantschap- en residentiële groepen, matri- en patrilineaire structuren en hun veranderingen en van het ceremoniële systeem als territoriaal systeem.

A. KATER

LUC DE HEUSCH, *Le Rwanda et la civilisation interlacustre*. Études d'anthropologie historique et structurale. Université Libre de Bruxelles-Institut de Sociologie. Publié avec le concours du Centre National de l'industrialisation en Afrique noire. Brussel, 1966. 471 pp. Prijs 580 BF.

Voor het doel dat de Heusch zich bij het schrijven van dit boek gesteld heeft, te weten het leggen van een verbinding tussen de structurele antropologie en de geschiedenis, vormt Rwanda een ideaal arbeidsterrein. Over het land zelf bestaat een uitzonderlijk rijke literatuur waaraan vele bekwame etnografen, leken zowel als vakmensen, toe hebben bijgedragen. Rwanda maakt deel uit van het uitgestrekte interlacustrine gebied van Centraal Oostafrika dat naast een grote culturele homogeniteit vele locale variaties vertoont. Bovendien is het voor Rwanda zelf zowel als voor het gebied als geheel mogelijk te komen tot een ver in het verleden teruggaande betrouwbare historische reconstructie.

De Heusch die er al eerder blijk van heeft gegeven zeer vertrouwd te zijn met de literatuur over dit gebied heeft van deze omstandigheden ruimschoots gebruik weten te maken. In zijn voornemen om de waarde aan te tonen van het invoeren van een diachronische dimensie in de structurele analyse ter correctie op het volgens hem radicale anti-historicisme van de overigens door hem bewonderde en nagevolgde Lévi-Strauss is hij zeker geslaagd.

De auteur heeft in zijn boek vooral aandacht gehad voor twee verschijnselencomplexen: een in het vrijwel gehele interlacustrine gebied voorkomend ritueel en de daarbij behorende mythen alsmede de kasten-, clan- en staatsorganisaties in dit gebied. In overeenstemming met de titel van het boek valt de nadruk op Rwanda, maar de gegevens uit andere delen van het gebied worden als achtergronds- en vergelijkingsmateriaal uitvoerig besproken.

De mythen en het ritueel, het laatste in Rwanda aangeduid als *kubandwa*, ontleen hun speciale betekenis aan het feit dat zij terug te voeren zijn op het historische gebeuren van de ondergang van het eeuwen geleden in het interlacustrine gebied zeer machtige rijk van de dynastie der Cwezi, met name de zelfmoord van Wamara, de laatste vertegenwoordiger van die dynastie.

In Rwanda waar de Cwezi nooit geheerst hebben is het verhaal getransformeerd tot de mythe van de legendarische figuur van Ryangombe, stichter van de cultus van *kubandwa*, die er de plaats van Wamara heeft ingenomen. Het bevat elementen uit de geschiedenis van het land zelf. De verschillende versies van het verhaal van Wamara/Ryangombe zoals die in de meeste delen van het interlacustrine gebied voorkomen heeft de Heusch aan een uitvoerige analyse onderworpen om te komen tot de vaststelling van een systeem van transformaties in de zin van Lévi-Strauss. Het ritueel van *kubandwa* vormt een bezetenheidscultus ter inwijding in het genootschap van Ryangombe

en diens legendarische metgezellen, nu als geesten vereerd. De Heusch stelt, merkwaardigerwijs zonder commentaar, vast dat dit ritueel in tegenstelling tot de mythe en ondanks de verschillende regionale variaties in het gehele gebied een opvallende uniformiteit vertoont en niet te herleiden valt tot een systeem van transformaties. De cultus vormt overal een heilscultus die het welzijn van de ingewijden beoogt. Met name voor wat betreft Rwanda ziet de Heusch in de cultus een ontkenning en bestrijding van de bestaande sociale en politieke orde. De bevrijding van alle knellende sociale banden door *kubandwa* betekent volgens hem dat de initiatie in het genootschap een algemene therapeutische sociaal-psychologische werking heeft. Dit laatste zal zonder nader onderzoek ter plaatse, voor zoverre dat nog mogelijk is, weinig overtuigend blijven klinken.

Ook bij zijn interpretatie van de ontwikkelingen en de lokale variaties met betrekking tot de sociale gelaagdheid en de staatsvorming in dit gebied neemt de Heusch in belangrijke mate een historisch perspectief in acht. Bij die politieke en sociale ontwikkelingen zijn de cliëntschaftsstructuren volgens hem van doorslaggevende betekenis geweest.

In de cliëntschaftsverhoudingen is sprake van een geperverteerde reciprociteit die in meerdere of mindere mate het egalitaire karakter van de vroegere sociale verhoudingen verstoord heeft. In Rwanda hebben de cliëntschaftsovereenkomsten bijgedragen tot de vorming van kasten en de vernietiging van de oude clanstructuur. De cliëntschaftsovereenkomsten zijn in dat land, zoals ook elders, een instrument bij de staatsvorming geweest al beheersten zij er niet de staatsorganisatie als geheel. Het prekoloniale Rwanda was een strak georganiseerd en centraal geregeerd rijk geworden. In Burundi en Buhaya daarentegen hadden de cliëntschaftsstructuren politiek gezien een veel grotere betekenis, waardoor de politieke structuren er volgens de Heusch een sterk feodaal karakter droegen. De auteur brengt de verschillen in verband met het feit dat in Rwanda de cliëntschaftsverhoudingen geen betrekking hadden op gronden, in Buhaya en Burundi wel. In het laatste deel van het boek wijdt de auteur enige vergelijkende beschouwingen aan de ontwikkelingen van het feodalisme in West Europa, waarbij hij de overeenkomsten met de Afrikaanse interlacustrine politieke stelsels vanuit zijn algemeen model van cliëntschaftsstructuren verklaart.

Men kan niet anders dan bewondering voor het boek van de Heusch hebben. In de 457 pagina's compacte tekst is een geweldige hoeveelheid gegevens op een intelligente en originele manier verwerkt tot een waardevolle synthese van een deel van het etnografische materiaal over het als studieveld buitengewoon interessante interlacustrine gebied. Theoretisch en methodologisch verdient het werk de belangstelling van meer dan alleen Afrikanisten.

Toch lijkt het me dat de Heusch er niet verstandig aan gedaan heeft om twee onderwerpen tegelijk in zijn boek te behandelen. Zijn opgave is daardoor zó zwaar geworden dat dat de reden moet zijn geweest

waarom hij het in het interlacustrine gebied zo belangrijke Buganda (afgezien dan nog van de Basoga en Bakiga) vrijwel geheel buiten beschouwing heeft gelaten. Dit laatste moet met name als een gemis gevoeld worden ten aanzien van het tweede onderwerp dat er ook overigens in dat ene hoofdstuk VI onder de titel *Clan, caste et féodalité* wat schematisch van af is gekomen.

De vele stimulerende hypothesen die de Heusch in zijn boek opwerpt zullen waarschijnlijk nog vele onderzoekers bezighouden. Daarbij zal het zonder twijfel nodig zijn dat het overvloedige etnografische materiaal op een nog diepergaande wijze behandeld wordt. De Heusch zal zelf allerm minst willen beweren dat de rijke symboliek van b.v. het ritueel van *kubandwa* in zijn boek ten volle tot zijn recht is gekomen, al heeft hij lijnen aangegeven aan de hand waarvan men het verder zal kunnen gaan interpreteren.

De Heusch' opvatting, dat alle staatsvormen in het interlacustrine gebied ook historisch gezien op de een of andere manier zijn terug te voeren op een clientschapscultuur nodigt al evenzeer uit tot verder onderzoek. Het lijkt me nu echter al, dat hij te ver gaat indien hij stelt dat men alleen de clientschapsstructuur als formele structuur in de staatsorganisaties van dit gebied kan beschouwen en dat hij daardoor met name de betekenis van de administratief-territoriale organisaties onderschat. Ook heeft de Heusch nog al eens de neiging met feitelijke situaties weinig rekening te houden. Zo besteedt hij er onvoldoende aandacht aan dat hoewel men in Burundi de onderdanen van de koning ook ten aanzien van hun grondbezit als diens cliënten zag, de meesten van hen in feite op van hun voorvaders geërfd gronden woonden, en daarop ook hun aanspraken baseerden. Ik blijf mede in verband daarmee aarzelingen vertonen ten aanzien van de Heusch' gebruik van de term feodalisme met betrekking tot het interlacustrine gebied.

A. A. TROUWBORST

J. R. CRAWFORD, *Witchcraft and sorcery in Rhodesia*.
Published for the International African Institute by the
Oxford University Press. London, 1967, IX + 312 pp.
Price 60 s. net (in U.K. only).

Zoals de auteur zelf ook nadrukkelijk stelt vormt dit boek een pleidooi vóór en een demonstratie van het nut van het gebruik van geschreven bronnen door antropologen. In het onderhavige werk bestaan die bronnen voor het merendeel uit gerechtelijke stukken met betrekking tot hekserij- en tovenarijbeschuldigingen zoals die in de periode van 1956 tot 1962 in Zuid-Rhodesia onder de *Witchcraft Suppression Act* in behandeling zijn genomen.

Het door de auteur, een jurist, verzamelde materiaal betreft de Oostelijke Shona, de Kalanga en de Ndebele. Crawford heeft overigens zelf wel ingezien dat een verantwoorde analyse van de stukken niet

wel mogelijk was zonder gebruik te maken van andere gegevens. Hij steunt dan ook zwaar op de reeds bestaande literatuur, met name op de werken van Gelfand en Holleman. Ook heeft hij zijn gegevens aangevuld door gebruik te maken van informanten, al blijkt uit zijn boek niet erg duidelijk in welke mate hij dit gedaan heeft.

Het door de auteur verzamelde materiaal is belangrijk en boeiend niet in het minst omdat het zeer actuele gegevens bevat. Interessant b.v. zijn de gegevens over de rol die de Pentecostal Churches in tovenarijbeschuldigingen spelen. Verrassend is het verder te constateren met welk een vrijmoedigheid en uitvoerigheid gedaagden en getuigen blijkens de stukken over naar men zou verwachten delicate zaken in een hun vreemde omgeving spreken.

Het valt te betreuren, dat Crawford geen van de rechtsverslagen in extenso in zijn boek heeft afgedrukt. Zijn werkwijze is dat hij in zijn boek onmiddellijk met de algemene beschouwingen begint die dan steunen op en geïllustreerd worden door delen, zij het vaak lange, uit de afgelegde verklaringen. Soms heeft hij naar volledigheid gestreefd zoals in het geval van de bekentenissen met betrekking tot hekserij in hoofdstuk II. Het ging de auteur overigens niet zozeer om de rechtszaken en het verloop daarvan op zich, alswel om de informatie die de verslagen bevatten over hekserij en tovenarij in het algemeen. Misschien is het toch ook wel merkwaardig dat Crawford de anti-hekserij wetgeving zelf niet ter discussie stelt, die zoals Malinowski destijds in zijn *The dynamics of culture change* heeft opgemerkt toch duidelijk nonsensicale elementen bevat.

In zijn interpretaties geeft Crawford er blijk van van de literatuur van de Britse sociaal-antropologen over dit onderwerp op de hoogte te zijn. Hij maakt er op een genuanceerde en critische manier gebruik van zonder met zijn conclusies verder te gaan dan het materiaal hem toestaat.

Ter toelichting op de titel zij opgemerkt dat Crawford van mening is dat de Shona een verschil maken tussen tovenarij ('sorcery') en hekserij ('witchcraft') ondanks het feit dat zij voor beiden hetzelfde woord ('uroyi') gebruiken. Hoewel hij misschien gelijk heeft blijft toch uit het boek zelf, dat het verschil zich niet altijd even duidelijk aftekent.

Crawford is in zijn opzet om de waarde van de door hem gebruikte bronnen aan te tonen ruimschoots geslaagd.

A. A. TROUWBORST

HUGH ASHTON, *The Basuto. A social study of traditional and modern Lesotho*. Published for the International African Institute by the Oxford University Press, London 1967. 359 pp. 16 plates. Price £ 2/5/-.

Deze monografie van Dr. Ashton, waarvan eind 1967 de tweede druk is verschenen, is in zijn oorspronkelijke vorm diens dissertatie geweest, waarop hij in 1939 bij de universiteit van Kaapstad is gepromoveerd.

Het veldwerk voor dit boek is in de jaren 1935 en 36 verricht. Dat betekent dat er tussen het basiswerk voor *The Basuto* en de verschijning van de tweede uitgave een periode van meer dan 30 jaar ligt. Als de schrijver dan nog zelf in zijn voorwoord laat weten dat hij in totaal niet meer dan acht maanden veldwerk heeft verricht en als ik zie dat een aanzienlijk deel van zijn gegevens is aangevuld uit de (nog oudere) literatuur over de Basuto, van Eugène Casalis tot Dieterlen en Kohler, Ellenberger en McGregor dan wordt duidelijk dat we, behoudens de aanvullingen in het laatste voorwoord, eigenlijk niet meer van dit boek mogen verwachten dan een beeld van de Basuto zoals ze omstreeks de jaren dertig leefden. In hoeverre dit werk nu nog bruikbaar is voor de huidige Basuto hangt grotendeels af van de mate van verandering waaraan deze samenleving onderhevig is geweest. Op dit punt nu is de schrijver enigszins met zichzelf in tegenspraak. Aan de ene kant geeft hij toe dat, sinds de eerste uitgave van zijn monografie was verschenen, Basutoland „is blootgesteld aan het ferment van de wereldpolitiek, aan de druk van ideologische conflicten, aan internationale communicatie en aan andere uitwendige invloeden in een mate die zijn weerga niet had in vroeger tijden”. Maar elders gaat Dr. Ashton er van uit dat „de gewone manier van leven van de mensen hier niet door is veranderd”, al verwacht hij dat dit spoedig zal gebeuren daar deze invloeden het zaad van toekomstige verandering in zich dragen. De schrijver geeft dan verder in zijn inleiding tot de nieuwe uitgave een uitstekend overzicht van de politieke veranderingen in Lesotho in de laatste decennia, verschaft kennis omtrent de politieke partijen en vakverenigingen die hier nu bestaan en verstrekt bruikbare gegevens over de rechtspraak en veranderingen in de bestuursvorm.

Als we, na de aanvankelijke waakzaamheid die een nauwkeurig lezen van de twee voorberichten in ons oproept, te hebben vergeten langzamerhand verdiept raken in de eigenlijke tekst, moet gezegd worden dat de schrijver zijn onderwerp over het algemeen boeiend weet te behandelen. Over het algemeen: soms kan ik me niet onttrekken aan de indruk dat de schrijver niet voldoende selecteert naar belang, ook voor de algemene lezer. In dit opzicht herinnert de wijze waarop de stof is behandeld aan de oude grote monografieën, zoals die van Junod over de Ba Thonga, met dit verschil alleen dat Junod's eindproduct helderder is, opgebouwd langs de onzichtbare maar wel degelijk voelbare hulplijnen van een methode al was het er ook een die wij nu niet meer zelf bij voorkeur zouden gebruiken. Dr. Ashton schrijft heldere, eenvoudige, begrijpelijke taal. Dit is onbetwifelbaar een verdienste. Maar het feit dat de schrijver de ethnografie hanteert als een uitsluitend descriptieve vorm van wetenschap treedt hier duidelijk als een nadeel aan de dag: de feiten worden in ruime mate gegeven. Het wordt echter m.i. in een te extreme vorm aan de lezer overgelaten, ordening in die feiten aan te brengen, met het resultaat dat dit boek op zijn best een flinke dosering grondstof geeft voor een monografie die veel minder bladzijden zou kunnen tellen en desondanks een niet minder duidelijk beeld van land en volk zou kunnen geven.

Soms geeft de schrijver details over doen en laten van de Basuto die van zo algemene aard zijn dat er welhaast geen volk zal zijn te vinden waar ze niet voorkomen (bijv. in de passages waar wordt beschreven waarom de Basuto zo gaarne naar een feest gaan (pag. 94).

De hier genoemde eigenaardigheden en tekortkomingen van het boek nemen echter niet weg dat het zeer lezenswaardig is en hun die om welke reden dan ook meer van de Basuto en hun land willen weten, een uitgebreide feitelijke kennis verschaft.

A. E. BAYER

J. H. SCHERER, *Marriage and Bride-wealth in the Highlands of Buha (Tanganyika)*. V.R.B., Groningen 1965. 159 pp.

Deze monografie — vooral gebaseerd op eigen veldonderzoek in de jaren 1951 en 1952 — is een proefschrift, dat in het openbaar op vrijdag 2 april 1965 werd verdedigd te Utrecht. De Promotor was Prof. Dr. H. Th. Fischer.

Afgezien van een woord vooraf, bestaat deze studie uit een algemene inleiding (pag. 11-38) en twee daarop aansluitende hoofdstukken. In genoemde inleiding geeft de schrijver een schets van de aan de orde gestelde cultuur, die afwijkt juist op het punt van de bruidsprijs ten opzichte van de rest van Buha. Het vee speelt in het zuidwestelijk hoogland van Buha — waartoe de schrijver zich beperkt — een belangrijke rol bij de huwelijkssluiting. Terecht merkt de auteur op pagina 38 op: "Necessarily an introductory picture of a culture is merely a sketchy one with only here and there a touch of detail". Dit inleidende panorama laat zien dat de schrijver in staat is om zinvol grote lijnen te trekken, hetgeen moet wijzen op een volledige beheersing van zijn stof. De aandachtige lezer wordt snel en degelijk geïnformeerd!

De schrijver vervolgt zijn studie met een hoofdstuk getiteld: "Marriage". Uit het oogpunt van duidelijkheid is er een scheiding gemaakt tussen "marriage" en "bride-wealth". Op pagina 8/9 lezen we: "Although a complete separation between these two subjects is not very well possible, for reason of clarity a separate treatment has been given preference over a combined one".

In het hoofdstuk, handelend over het huwelijk, wordt onder meer aandacht besteed aan: het huwelijk met een "bruidsprijs" en zonder "bruidsprijs", keuze van de huwelijkspartner, de verboden "huwelijksrelaties", de tot standkoming van een huwelijk, echtscheidingen. De auteur heeft met bekwame zorgvuldigheid vele aspecten van het huwelijk beschreven.

In het derde hoofdstuk houdt de schrijver zich bezig met de "bruidsprijs". Er moet ten aanzien van de bruidsprijs een onderscheid gemaakt worden tussen het "bruidsvée" enerzijds, anderzijds de toegevoegde giften, zoals kleren, zout en tegenwoordig ook geld. De houding ten opzichte van bedoelde giften is anders dan de houding en verhouding tot het bruidsvée. Het ligt voor de hand dat uit dit verschil in houding een nogal gecompliceerd patroon voortvloeit.

Dat dit hoofdstuk (pag. 115-154) nogal klein is uitgevallen is begrijpelijk gezien de min of meer kunstmatige — overigens aanvaardbare — splitsing van huwelijk en "bruidsprijs". Immers in het hoofdstuk over het huwelijk moet reeds vooruitgelopen worden op zaken die strikt genomen in het derde hoofdstuk thuis zouden horen. De schrijver vraagt onze aandacht voor vele aspecten, bijvoorbeeld de onderhandelingen over de bruidsprijs; mogelijke kortingen op de bruidsprijs; bruidsprijs en echtscheiding; de bruidsprijs en dood.

Bovenstaande is een poging om althans een eerste indruk te geven van de inhoud van het boek. Er wordt hier een waardevolle bijdrage geboden met betrekking tot het inzicht, dat inzake huwelijk en "bruidsprijs" rekening gehouden moet worden met een grote verscheidenheid van vormen, gedragingen, waarden en opvattingen.

Zonder de waarde van deze studie te betwisten, zijn wellicht enkele kanttekeningen op hun plaats.

In het woord vooraf stelt de auteur: "The object of this study is to give an analysis of the system of marriage and bride-wealth...". Er wordt dus voorondersteld dat er "the system" is. Wegen we misschien de term "system" te zwaar? Overigens is er bij "analysis" in ieder geval de verwachting, zo men wil de hoop, dat er sprake is van "system". Tevens wordt er een „meervoudigheid" geïmpliceerd. Immers een enkelvoudigheid is niet voor analyse vatbaar. De schrijver meet de moeilijkheden bij het verzamelen van "feiten" nogal breed uit. Deze werkwijze is op zichzelf niet onjuist en getuigt van de nodige voorzichtigheid, maar zou toch de vraag kunnen oproepen in hoeverre het geboden feitenmateriaal dan nog betrouwbaar is.

Op pagina 39 lezen we: "Nevertheless marriage unquestionably acquires businesslike characteristics through the institution of bride-wealth. People themselves are well aware of this, which appears clearly from the fact that public opinion strongly disapproves of the doings of men, who turn the marriage of a daughter into a business proposition".

De schrijver maakt het de lezer hier wel moeilijk. Formeel is zijn redenering dunkt me onjuist. Is bij alle zorgvuldigheid door de schrijver

bij de correctie betracht de ontkenning — are not well aware of this — wellicht de bedoeling? Mogelijk slaat dit zich bewust zijn op een even eerder gemaakte opmerking: "Thus he cannot simply hand her over at a certain price...". Maar bedoelde "he" is de echtgenoot en "her" is de echtgenote, terwijl het gaat om "the doings of men, who turn the marriage of a daughter...". Afgezien van mogelijke bedoelingen van de schrijver is de gesignaleerde tekst niet erg gelukkig.

Het is opvallend dat eerst op pagina 112-113 aan het slot van het hoofdstuk inzake het huwelijk, een definitie van het huwelijk gegeven wordt. Het ware wellicht juister geweest deze definitie aan het begin te stellen. Vooral omdat er nogal verschillende definities bestaan en gehanteerd worden.

De schrijver eindigt zijn literatuur-verwijzing als volgt: "For a more extensive bibliography of books and papers concerning Buha and its inhabitants the reader is referred to Scherer, 1959 or 1962".

Het wil me voorkomen dat de gebruikswaarde van deze studie gestegen zou zijn, indien deze "more extensive bibliography" opgenomen was. Het is echter mogelijk dat dit "technisch-zakelijk" niet haalbaar was. Tenslotte is het voorstelbaar dat men door een meer kwantitatieve benadering een beter inzicht had kunnen verkrijgen in de "keuken" van de onderzoeker. Volgens de schrijver was het algemene wantrouwen — veroorzaakt door centraliserende na-oorlogse tendenties — een belangrijke hinderpaal voor kwantitatief onderzoek.

Belangwekkend voor verdere studie lijken me de opmerkingen op pag. 153-154 inzake de verhouding van broer en zuster, patron and client, moeders-broer en zusters-zoon, in verband met de mogelijke oorsprong van de veel voorkomende "eigenaardige" verhouding tussen moeders-broer en zijn zusters-zoon.

J. J. ROMKES

EDWIN S. MUNGER, *Afrikaner and African Nationalism - South African Parallels and Parameters*. Published for the Institute of Race Relations by Oxford University Press, London, 1967. xviii + 142 pp. Price 25/-.

In the author's own words (xvii) this study 'is concerned with the history of South Africa and with describing contemporary politics. Its specific purpose is a comparative interpretation starting from the significant roots and leading up to the two nationalisms at present. It is the political explanation for the sociological pattern of soil erosion

in the reserves and soul erosion in the cities as white and black come into contact and conflict...'

It should be stated that the author is neither a historian nor a political scientist (nor, for that matter, is your reviewer) but a geographer. While this may weaken the value of his book as an authoritative treatise on political history and theory, the author has other qualifications which demand that students of South-African affairs should seriously take note of his observations on the conflicts and paradoxes of a uniquely complex social situation. For many years, dating back to the early fifties, Dr. Munger was a reporter for the American Universities Field Service in South Africa (though often roaming far beyond its borders). Indeed, I doubt whether any person, South-African or non-South-African, has travelled and seen more widely, or met and exchanged views with more 'people that matter' of any colour and political hue in Southern Africa, than he has done. (His *African Field Reports*, Struik, Cape Town, 1961, give an indication of the extensiveness of his contacts and experiences as well as the quality of his observations.) He also struck the present reviewer, who met him on several occasions over a number of years, as a man not burdened by preconceived notions — a rather rare phenomenon among those visiting South Africa — and with both the will and ability to see 'both sides of the picture'. Which is one reason why the majority of readers in whom the South-African situation is apt to rouse strong sentiment rather than sober reasoning, will in this book look in vain for outright condemnation or defence of any political point of view. The author himself candidly admits (vii) that 'nearly all Afrikaners [i.e. Afrikaans-speaking white South-Africans] felt the manuscript was too critical of Afrikaners and greatly overemphasized the importance of (black) African nationalism. Conversely, liberal critics, both white and African, suggested stronger criticism of Afrikanerdom and a greater emphasis upon the African struggle for equal rights.' Your reviewer (though himself not without criticism) is inclined to consider this a testimony to the author's unbiased treatment of a highly controversial subject.

Munger's juxtaposition of Afrikaner and African nationalism is not dictated by the economy of selection from a wider choice of contending nationalisms within South Africa. The truth is that, although this fascinating and problem-ridden country can boast of at least five racially and/or culturally distinct population groups — 12 million Africans, 2 million Afrikaners, $1\frac{1}{3}$ million English-speaking whites, $1\frac{1}{2}$ million coloureds (mostly Afrikaans-speaking) and nearly $1\frac{1}{2}$ million Asiatics — only the first two have fostered unmistakable and outspoken forms of 'nationalism'. The other three, though they do not lack some bases for their respective group identities and loyalties, have been inhibited by either their extra-territorial cultural ties (Asiatics and English-speaking whites) or their socially marginal position (coloureds) from developing South Africa based nationalisms. The seeming paradox is that, although South Africa is a unitary state,

it is a multiple nation, in the sense that 'our nation' is not a single concept but has different and sectarian connotations. Moreover, the only two distinct nationalisms represent the widest polarization of a fundamentally divided sense of *South-African* nationhood. In short, from a national point of view the main thesis (and title) of G. H. Calpin's book of 1941, *There are no South-Africans*, is once again underwritten by Professor Munger, who now proceeds to analyse the birth and growth of the two major opposing nationalistic forces in present South Africa: Afrikaans-white and African-black.

Munger distinguishes three phases of development of nationalism. In his own words: 'In general phase one nationalism contains a very broad ideological spectrum with an emphasis on charismatic leadership; phase two sees an extension of the nationalism first held by the *élite* to a broader base, a greater emphasis upon economic issues within a growing class structure despite high social mobility; and in the third phase there is high national identification, professionalized political parties, and a greater concern for external relations with other nations'. (p. 2).

It is a broad and rather loose 'framework' with which not everyone will agree. Your reviewer, for instance, would have no hesitation in extending the 'emphasis on economic issues' into the third phase of Afrikaner nationalism, and has some difficulty in interpreting the meaning of 'high national identification' as regards an (Afrikaner) nationalism which even in its final stage has lost little of its original sectarian conception.

Munger comes to the conclusion that Afrikaner nationalism has developed well into the final phase, but that African nationalism, starting much later but moving comparatively faster, is still in its intermediary phase, where it has somehow bogged down as the result of the repression of its leadership and organized political activities and the re-emergence of a divisive tribal element stimulated by the government's 'Bantustan' (officially, Bantu Homelands) policy.

Both nationalisms, however, spring from the same seed: anti-colonialism — British colonialism in the case of the Afrikaner, white 'colonialism' as far as the African is concerned. (In the latter case 'colonialism' is an ambiguous term since Munger stresses (ix) that the Afrikaner 'is a man of Africa, not a settler'.) Although both nationalisms had a hard struggle to forge ahead into the intermediary stage, Afrikaner nationalism had the advantage of being permitted to develop within a politically unrestricted field of contest, in which it ultimately convincingly beat its 'English' political opponent at the polling booths. African nationalism, from the outset debarred from taking part in a legitimate electoral battle (except in the Cape Colony — later Cape Province — where these rights were abolished in the mid-1930's) had no such advantage. Its passage was forcefully blocked in the intermediary phase (even its labour organizations never achieved official recognition) and it was left without prospect of moving into its final phase in which movements like the (now banned) African

National Congress and more radical Pan African Congress might have fought their opponents on equal terms. African nationalism therefore had to resort to other means — first non-violent civil disobedience, the lack of success of which led to less peaceful protestations. Those in turn provoked more stringent countermeasures which either landed the leaders in jail, or forced them to take refuge outside South Africa where their leadership lost most of its effectiveness. This has not killed African nationalism in South Africa but rather turned it into a headless (yet probably growing) body of nationalist sentiment which is, however, weakened by internal ethnic division. Its point of gravity seems to be shifting from an urban and largely 'western' and non-tribally oriented leadership, to the rural areas where leadership (both traditional and modern) tends to have a tribal rather than national outlook — which further diminishes African nationalism's potential power of organization on a massively national scale. It is significant in this respect that Munger found that, at present, chief Kaiser Matanzima, Premier of the Transkeian 'Bantustan' (an Afrikaner Government creation) is probably the most widely known political leader in African life — and admired especially when he subtly criticizes the white government.

As an American, Dr. Munger shares his national (as well as white South-African) preoccupation with the threat of communism, and not the least interesting passages of his book deal with the efforts of the (predominantly white) communist and other leftist organizations to utilize such movements as the ANC and PAC to further their own ends. These efforts, Munger rightly points out, for a long time met with strenuous resistance from the African side. Faced with overwhelming odds and the constant frustration of legitimate ambitions, however, African nationalists may well feel compelled (as they have in the past) to accept even a mistrusted ally for the purpose of more effectively engaging their common enemy.

Contrary to the opinion of many (and often less informed) others, Munger maintains that in the Afrikaner nationalist government, as well as among the more 'enlightened' of the predominantly conservative Afrikaners, there is a clear awareness of the legitimate need for a suitable 'outlet' for African political ambitions. Dr. Verwoerd's 'independent Bantu Homelands' policy — coming after more than ten years of Afrikaner Nationalist government during which no alternative to the absolute denial of direct African participation in any single system of national government was provided — was conceived as such an outlet. Its first experiment (Transkei) has in Munger's opinion gained a greater acceptance among Africans than the opponents of *apartheid* would be prepared to admit. But it has also caused considerable apprehension among the powerful extreme right-wing of white conservatives, who are in other respects *apartheid's* most fervent supporters.

While the growth of black South-African nationalism perforce became stunted in its intermediate phase, Afrikaner nationalism has

moved far into its final phase and, possibly, even towards its own destruction. Its cultural and political aims fulfilled and its economic power immensely strengthened (though still inferior to that of the English-speaking group), it faces new threats to its particular identity. The attainment of the Republican status, the withdrawal from the British Commonwealth and, not least, a shared indignation about hostile world opinion, brought the governing Afrikaner Nationalist Party a remarkable increase of English-speaking support — but also the concomitant danger of 'English' cultural infiltration. Likewise, the fast growing urbanization of the Afrikaner and his advance into the non-sectarian world of economic enterprise tend to dilute the potent brew of an exclusively Afrikaner nationalism, and pose the threat of its becoming ultimately submerged in a wider (but still white) *South-African* national feeling. (Munger's study extends into 1966, but his cautious prognosis on this point is supported by a later attitude survey among young white South-Africans, in which some 75 % of Afrikaans-speakers and 85 % of English-speakers were in favour of burying their old cultural differences and their fusing into a single new social entity — 'opgaan in een nuwe bevolkingsgroep'¹ —.) These factors, together with the recent and not altogether unsuccessful government policy of rapprochement as regards the new independent African states (so far, Malawi, Botswana, Lesotho and Swaziland have readily yielded) take Afrikaans nationalism towards the cross-roads in its final stage. Now at the apex of its power, it has in turn helped to unleash political, economic and social forces which it cannot fully control and therefore must seek to accommodate. This will mean (and has already led to) a deepening division between the ultra-conservative and less conservative components of Afrikaner unity.

Divisions in the nationalist body there have been before in the face of impending compromise. In the past these usually resulted in some form of self-purification and a greater and more tightly organized exertion — and ultimate victory — by the hard and inflexible core (*vide* the succession of leaders from Hertzog to Malan to Strydom to Verwoerd). But Munger observes that, though Verwoerd, in conformity with this right-ward trend, 'began [his premiership] on the right-wing of his cabinet', he in course of time 'moved almost to the left' (67). Similarly, his successor Vorster, assuming leadership after having earned a distinctly right-wing reputation as Verwoerd's Minister of Justice, has now turned a good deal less inflexible than the die-hard Afrikaner core would like him to be — in fact, in mid-1968 he came out forcefully on the side of the 'enlightened ones' (*verligtes*) against the ultra-conservative '*verkrampes*' —.

To the outside world, Vorster's 'concessions' (*e.g.* his courteous reception of representatives of some new black states; a partial

¹ *Verslag van Jeugdonderzoek* (Part II: 'Jeug en Kultuur', p. 33 ff), edited by Prof. J. E. Pieterse, Voortrekker Pers, Johannesburg, 1968 (?).

relaxation of *apartheid* in connexion with visiting sport teams and the proposed South-African olympic team) appear to be so slight as to be virtually meaningless in comparison with the gravity of fundamental black-white inequity. But seen within the South-African context, and by those who have a fairly intimate knowledge and some understanding of the immense complexity of the conflicting issues and contending forces in that country, these slight relaxations (and the internal controversies they evoke) may well be symptoms of much deeper stirrings. Admittedly, there is no question yet of a distinct (let alone, radical) change of official *principles*; but certainly of an overt if cautious change in official *practice* on the fringes of the hitherto rigidly defined pattern of inter-racial relationship. This raises the important question whether this initial change in practice will prove to be irreversible and perforce result in the modification of the dogma itself, or whether (as in the past) it will again cause Afrikaner Nationalism to rally around a purified and even more tightly organized core of right-wing die-hards utterly determined to resist and possibly reverse the gathering tide of social change. Professor Munger seems inclined towards the first alternative; so, cautiously, is your reviewer who, when revisiting South Africa in 1968, for the first time in many years found some reasons for feeling a little more hopeful about the possible prospect of evolutionary changes towards a less inequitable inter-racial *modus vivendi*, instead of the imminent bloody revolution which the prophets of white South-African doom have been forecasting for — if not actually wishing upon — this divided country for the past decade or two.

J. F. HOLLEMAN

A. H. J. PRINS, *Sailing from Lamu*. Van Gorcum en Comp. N.V., Assen 1965. 320 pp., 8 plates, maps, diags. Price fl. 25,—.

Most of the authors writing on maritime ethnology were not professional anthropologists. In this respect A. H. J. Prins is an exception. And the fact that he is a professional by training and career compels us to be more critical than in other cases. The more so because the book of Prins is not an incidental occurrence. On the contrary, Prins has a program of studies in maritime ethnology which he pursues. His research on the East Coast of Africa was completed by inquiries in the Persian Gulf area and since then he has undertaken investigations in

the Eastern Mediterranean. Some articles of his¹ give proof of this wider interest in more primitive forms of navigation and their relations in culture and society.

The author is very honest about some points. In his preface he says i.a. "I feel, however, my weakness as a theorist", and "I do not often quote". Nevertheless he had the *Encyclopedia of Islam*, a volume of the *Africa Pilot* and Guillain's three volumes on East Africa² at hand together with some books on sailing and cruising.

He further tells us that during his investigation he used the genealogical method and institutional analysis, distributional inventories, sequence analysis, projective texts (e.g. from focussed interviews), and the technical participant approach. And he continues "Mainstay of my research have been the observational methods, my eyes my keenest instrument". In this remark he seems to be right: the parts of the book clearly based on his own observation prove that he is a very able observer. These parts are surely the most valuable of his monograph. In other parts, however, the critical reader finds himself confronted with the question as to where Prins' own observation ends and where the material begins that is borrowed from printed sources.

Prins sees — and I think rightly — Lamu culture as a 'little' culture against the 'great civilization' of Persian and Arabian Islam, being

"Largely peasantlike (in Redfield's terms) and very much maritime" (p. X), "but also it is the 'little' one with respect to the 'great' one of Mombasa and Zanzibar... Thus its cultural focus is a double one, reflecting two 'great civilizations', but mirrored in one glass" (p. 57). And further: "Lamu now represents the great world and is urban, the surrounding country peasantlike... together one part-culture, but split again in two part-cultures on a lower level" (p. 57).

This Redfieldian approach is one of the many lines of thought exposed in this book. It is surely of value when expounding the structure of Lamu society.

Another line we find in the view of Lamu as an open society: "its very boundaries reach out across the seas. In other words the culture must be thought of as an open system, not a closed one" (p. 57). While

¹ "Uncertainties in coastal cultural history: the 'ngalawa' and the *mtepe*"; *Tanganyika Notes and Records*, 1959, p. 205;

"The modified Syrian schooner; problem formulation in maritime change"; *Human Organization*, vol. 24, 1965;

"The Persian Gulf dhows; two variants in maritime enterprise"; *Persica* (annual report of the Society Netherlands-Iran), The Hague, 1965-66.

² M. Guillain, *Documents sur l'histoire, la géographie et le commerce de l'Afrique Orientale*, 3 vols., Paris, 1856.

supporting the description on Redfieldian lines with quantitative material, the author tries to prove the openness of the culture by general statements, no doubt based on his field notes. What may be the reason for not giving the facts, the material itself? He has employed the genealogical method, so producing this material must be easy for him. The book would have been more valuable as a contribution to ethnography.

A third line of thought in the book may be called ecological. As a background for this Prins gives a lengthy description of the coast of East Africa. This description is very well written and presumably gives a very good picture. It is important for the understanding of the following chapters on maritime occupation. However, as Prins has not visited all parts of the coast, we should like to know what part of his really fine description is based on his own experience and what on printed sources. This is certainly a shortcoming for a man who has previously been trained as a geographer. The book also falls short of adequate map material. The rather decorative map on the inside of the book cover, and the inserted map of Lamu region do not give sufficient information. Some forty odd names mentioned in the text are omitted from the maps, though some of them may be located from the context. So we tried in vain to trace Ras Tenewi, the Ziwayu Rocks, Tula, Chovai, the Nguni Islands, Mabogi and Bajumali (pp. 134, 135), to mention only some of the names.

In the description of the Lamu Archipelago (chapter 3, "The little world of Lamu", p. 56 a.f.) a demographic view is given. The author treats of the inhabitants and discerns different groups of people. Two non-Swahili groups, the proto-Hamitic Boni, and some semi-nomadic Somali live in the hinterland, and Arabs, Bajun and Swahili live in Lamu. The Arabs are characterized by the possession of a genuine pedigree. The Bajun have faked pedigrees, and the Swahili, mostly ex-slaves, have no pedigree at all. This partition into three with the possession of pedigrees as a criterion seems rather strange. We would expect a division on racial lines or according to historic descent. The only thing we gather from the text about the Bajun is that they are Africans imitating the Arabs by the possession of a (often faked) pedigree. We are entitled to learn more about them, for they are the principal human beings in the picture.

While chapters 2 and 3 are dedicated chiefly to environment, as Prins says, 'in space', chapter 4 gives another aspect of ecology. It has as its subject 'Time and Tide'. First comes tide in the sense of the flux

and reflux of the sea. The intricacies of ebb and flood, springs and neaps, and their influence on tidal waters, with their currents, their daily changing times of high and low water, are all clearly defined.

After this treatise on tide, the author shows us time in aspects other than ecological: the daily meals and the five Islamic prayers, 'the first of all Islamic duties'. Then comes the weekly rhythm, with one special day, the Sunday. In connection with official necessities all business comes to standstill on the first day of the Christian week. The other days of the week all have their special qualities of being more or less lucky or unlucky.

The annual cycle affects seafaring in three different forms. The first is the only ecological one of the three: the natural year with its seasons and monsoons, northeast and southeast, which are highly decisive for the possibilities of sailing. The second is religious: the Islamic year with the month of Ramadhan, and with events influencing navigation. The third is the Christian calendar in use with the government administration and thus social in the public sphere. The author gives them all due attention.

The second part of the book comprises two chapters: chapter 5 'Ships surveyed' and 6 'Hull, sail and rigging'. This part is chiefly technological, and besides the author dwells here on some aspects of cultural history: the origin of the largest and most common trading vessel, the *jahazi*, and the pedigree of the Arab boat-name *jalbuti* (*jalbut*, *jalibut*). These sidelines of the book deserve more attention than can be given to them here.

This is also the case with Prins' remarks on the outrigger dugout *ngalawa* and his denial of its possible Indonesian origin. His conclusion of a rather recent introduction of outrigger boats on the East African coast may be correct, but his ideas on independent invention of this device are not well founded. To be brief, we refer to the hypothesis of G. P. Murdock³ who agrees with the theory of waves of migrants coming coastwise from Indonesia, formulated by me to explain the strongly Indonesian character of the population of Madagascar.⁴ Prof. Murdock supposes these migrants to have settled in the first centuries A.D. in the big centres of the East African coast, where they mingled with Caucasian elements from the North and with African negroes.

³ G. P. Murdock, *Africa, its people and their cultural history*.

⁴ C. Nootboom, "De betrekkingen tussen Madagascar en Indonesië"; *Zaire*, vol. III, 1949, p. 881.

Early in the 10th century the Arabs began setting up reinforced trading posts, and, says Murdock, this corresponds with the Madagascar tradition of a second wave of immigrants to the island about the year 1000 A.D. He supposes a connection with the evacuation of East Africa by the settlers of Indonesian origin, who may have sought refuge in Madagascar.⁵ If we adopt the ideas of Murdock, we can accept Prins' position on the rather recent (re-)introduction of the outrigger canoe in East Africa, without however agreeing with Prins' negation of their Indonesian origin.

The information Prins gives about an extinct type of ship, the *mtepe*, is technological as well as historical. This *mtepe* was a sea-going sailing boat built on keel and ribs, its planks being sewed to one another as well as to the ribs. It represents "a final stage in one of the local lines of development through which the sewn boats have gone" (p. 82). Certainly many types of sewn boats have existed on the coasts of the Indian Ocean. Recently they were found (and maybe they are still there at this very moment) in Southern India and Ceylon. James Hornell gives many particulars about them.⁶ I suppose that a further comparative analysis of the rather broad material on sewn boats given by Hornell will be useful.

The subject matter of Prins' book is, however, Lanu ships and shipping to-day, at least of the recent past when the author was investigating there. In this connection the problems of more historical nature around the *mtepe* seem to be merely a sideline. The digression on the *mtepe* is to be found at the end of chapter 6, 'Hull, sail and rigging'. The greater part of this chapter is devoted to a description of the building and rigging of the *jahazi*.

Construction and rigging of the *jahazi* are very well observed and rendered in the text, with some clear drawings to substantiate details. This part of the book is clearly the result of Prins' own fieldwork, and here he is at his best. There are however some minor remarks on the orthography of vernacular terms, which is not always consistent. For instance, we find *talbisi* on p. 90, but *talabisi* on p. 115; "rubbing strake" is given as *kipwi* on p. 90, but as *uwati* on p. 115. Other

⁵ A review of this book appeared in *Mededelingen van het Afrika Instituut*, vol. 13, Rotterdam, 1959, p. 448.

⁶ James Hornell, "The fishing and coastal craft of Ceylon"; *The Mariner's Mirror*, vol. 29, 1943, p. 43, 44; id. *Watertransport, origins and early evolution*, Cambridge, 1946, p. 236 and the index s.v. 'sewn hulls', where many references are given on this topic.

inconsistencies concern *turusi* (p. 90, 103, 115 and glossary), *roda* (107 and glossary), *mitumbwi* (illustration and glossary), and *mwale* (140 and glossary).

The third part of the book is called 'Men and the Sea'. Its first chapter (and one of the longest of the book) deals with fishing and fisheries. The difference between the two, as an incidental occurrence against an economic institution, seems well known in this culture.

The author gives much attention to the economic and legal sides of fishing. As in so many other fishing communities there is an *entrepreneur*. He provides the crew with ship and fishing gear. But they (the crew) are not wage-earning, for fishing is a joint enterprise, just as elsewhere. The representatives of capital and labour share in the risks of the venture. Our modern concepts of investment, costs and profit fail here. This form of organization is even more modern and reminds us of forms of joint enterprise and profitsharing which are today sometimes in discussion as a possible innovation of labour conditions in industry.

The following chapter, chapter 8, has the title 'Shipping, events in culture', and deals with nautical matters. In diagram XIX and table 8 the distribution of ships and tonnage over Lamu and the many 'country ports' is given. The five merchants ships which have the little town of Kiunga as their port, are dealt with one by one. After that the author draws our attention to the principal port of Lamu itself.

Prins supposes the existence of "some sort of correlation . . . between the movement of shipping on the one hand and three other distinct classes of phenomena on the other". These three classes are considered as independent variables, the shipping as dependent. The first of these three are the seasons of the year. *Kusi* (May, June and July), the period of rough seas, is off-season, no sailing ships venture to sea. From August to November is the season of home traffic. From November to May the ships from Arabia and the Persian Gulf join in the traffic. In the second place a relation is sought between the days of the week and shipping. The third variable is the influence of the tidal movement.

But the correlations are not exclusive. There are surely more relations to be found in the material, such as between shipping and the month of the Islamic year. They are what Prins calls 'within factors', just as fluctuations of the market, availability of crew, lust for competitive sea races or the formation of convoys. All those factors have (or better: may have) an effect on shipping.

As diagram XXI shows, there is some regularity in the departures, here demonstrated in the northbound sailings during three consecutive years. The author supposes that this regularity is correlated with wind velocity, and therefore computes monthly sailings and monthly mean wind speed in diagram XXII. The connection between the two is clear, though not exact. But exactness could not be expected, for many other factors have their impact on shipping. All this seems very clearly stated, and based on sound reasoning.

The following pages, on the relation between 'tidal range' (the author so calls the periodicity of springs and neaps, the building up and breaking down of the spring between two neaps) and the number of departures, are quite interesting, though the concluding theorem must be rejected. The ratio between sailings during high tidal range and low tidal range is 4 : 3. The ratio between the sailings during building up and breaking down is 10 : 18. This last ratio corresponds with the empirical knowledge that during building up "the most of the loading activity in the heavy ships is being done". After the loading the ships will sail, and then the breaking down of the tide has already begun. The author calls this explanation 'culturological'. So far, this seems to be sound reasoning. From this fact, however, he deduces a 'theorem': "The ratio between the sailings during building up and breaking down of the tide (10 : 18) corresponds to the one between shallow-draught and deep ships in the sea-going fleet". This seems gratuitous, for sailings of big ships will occur too during building up, and small ships will not restrict their departures to this period. And therefore it seems probable that this thesis would find no proof in the statistical material if this were available, or at least no more than a very low correlation.

Chapters 9 ("Shipping: getting ready") and 10 ("Shipping: making a passage") are notable for their splendidly clear descriptions of difficult techniques. A part of chapter 10 is dedicated to the division of the earnings of a Lamu ship. Here, as in fisheries, it is clear that the crew is not a wage-earning part of the undertaking, but gets a part of the net profit of a trip or a season. This part is divided among them according to rather rigid rules.

Very elucidating for nautical questions is the description of a contest of speed between two or more boats. Racing is a great risk for ship and crew. These risks in navigation are extended by the shipowners to challenges and wagers with possible consequences in the social and economic sphere which remind us of the potlatch complex. The great risks taken in those contests make us understand the recourse taken

to magical means for bettering one's own chances and casting a spell on the adversaries when racing with ships. The essence of magical acts being secret, it is clear that the full details are not known to the author. What he tells about them, however, gives us a very clear picture of what happens. Still the attitude of the author with regard to this magic seems strange to me. He tells us he is "firmly convinced of the reality-contents of the events" in three cases of 'effective' use of 'witchcraft' in Lamu ships (p. 254). Of these cases "there is ample corroborative evidence, the number of eye-witnesses being nearer to a hundred than to ten".

The final chapter has the same title as the Introduction: 'Maritime culture'. Interrogatively the author dwells upon what he likes to call "culturology (or 'culturonomics' if one wishes so)", "a science formulating invariant connections between distinct classes of phenomena". He even wants to go further, making "headway in the direction of helping create not merely a 'correlational' but a 'theoretical' science". What does he do to come nearer to this goal?

He states that there exists in Lamu culture a correlation between interests and orientation in maritime matters on the one hand, and on the other a certain 'ethos disposition' for the same. "It is as if maritime events produce... a certain style... which permeates... the whole culture". In a number of pages many facts are mentioned, partly new, and chosen from the field notes of the author as well as from the relevant literature. Those other facts are not adequately substantiated. The author seems here to be reaching for broader conclusions than this text permits.

These pages result in two series of abstractions. The first "shows Lamu culture to be (1) pragmatic, (2) erratic, (3) non-normative, (4) ill-demarcated, (5) loosely-structured and loosely-integrated, (6) adaptive and inquisitive". The other series tells us that this culture "can be said to be (7) ambivalent, (8) 'unmeasured', (9) competitive, (10) jerky, (11) venturesome, (12) ornate".

The first 'chain of isomorphism' embodies "a general constituent of low premium on norms, the other one of capacity for deviation". I will not deny the existence of those abstract qualities in Lamu culture; their ranging in two series too may make sense. I cannot see, however, that they are representative of something like a maritime ethos, or that they "refer to an unvariant relationship, i.e. the one between maritime orientation and maritime ethos". But let us follow the author and take for granted that the two series of abstract qualities stand for a maritime

ethos, c.q. a maritime orientation. Then we find the author searching "after the determining explanatory principle", and asking "Why does the system work as it works?" That 'determining explanatory principle' the author is looking for, is "a force best called 'consonance' which results in a culture being isomorph in accordance with its major orientations". After this the author to his surprise recognizes

"in this statement a very particular (cultural) instance of the general, and well-known 'natural' law of the conservation of energy". "What sort of events we observe, what changes we choose to bring into play (focussing on marriage, burial, music, meals or launching ships) the identity of the cultural structure is there, whether one calls it 'style' or 'total configuration' or 'cultural pattern'. It is there through consonance, or 'because of' this conservative principle".

The author thinks this to be 'a sound hypothesis'. However,

"to evolve a theory along these lines would require another book... not on 'man and culture' but on culture studied in its own terms, as if fully self sufficient".

A study of culturology or culturonomics as the author contemplates is certainly conceivable in the framework of to-day's anthropology. But for this kind of study other aspects of culture have to be chosen. A quantitative treatment of notions like pragmatism, erraticism, non-normatism, adaptability, unmeasuredness, ambivalency, competitiveness, jerkyness etc. would not be simple.

I fear my comments on *Sailing from Lamu* in the foregoing pages are not quite in balance. Critical remarks have out-balanced the words of appreciation. To be critical takes more lines than to agree. Therefore I will summarize my evaluation of this book.

One of the factors which make it difficult to give a fair assessment of this book, is its ambiguity. It seems to me that Prins was hesitating on the intention of his book. Did he write for a general public or had the book to be a work of learning? A certain disposition to romance, an ease in phrasing, embellishment of language are indicative for the first. The clear trend to theoretical statement, however, is inconsistent with the purpose of writing for the general reader.

Prins is a very competent observer, and his description of factual data are valuable and sometimes brilliant, not least those dealing with a very specialized and intricate technology. Therefore the book should in any case be welcomed as a worth-while contribution to maritime ethnology. Parts of it belong to the best which has been written in this branch of science.

There are objections against this book, and some of them are rather serious. The composition is not well balanced. Technological aspects are dispersed over several chapters, and so are economic and social aspects, as well as religious and legal interpretations. The maps and the glossary are not always in keeping with the text. A certain carelessness is indeed characteristic of greater parts of the book. A major objection regards its theoretical foundations which are definitely weak. But even in those theoretical parts we must see it as a courageous effort to search for new lanes of thought, even though for the time being these lanes do not seem to lead us any farther.

C. NOOTEBOOM †